# kqsfl/tf

PATRAKARITA

a}zfv–>fj0f, @)&)

ut r}qdf kf]v/fdf ;DkGg g]kfn kqsf/ dxf;3sf] s]Gb|o ;fwf/0f;efsf ;xefuL . t:jL/ M ljsf; sfsL{

# kqsfl/tfdf ;dfj]zL ax;

## सम्पादकीय

# समावेशीकरणको प्रयास

पत्रकारितामा समावेशीकरणलाई नेपाल पत्रकार महासंघले प्रमुखताका साथ उठाउँदै आएको छ । २३ औं महाधिवेशनपछि चुनिएको वर्तमान कार्यसमितिले केन्द्रीय समितिको बैठकबाटै समावेशी मुद्दालाई राष्ट्रिय बहसमा ल्याएको थियो । दुई वर्ष अघि दोलखामा बसेको बैठकले महासंघका सबै संरचनालाई थप समावेशी आकार दिनुपर्ने, पत्रकारिताका विषयवस्तुलाई समेत समावेशी रुप दिन सम्बन्धित सञ्चार गृहलाई दवाव दिने लगायत निर्णय गरेको थियो ।

> dh's ;ª3Lotfsf] k|q mofdf 5 . To;sf] cfwf/zLnf to ug{klg kqsfl/tfnf0{ ;dfj]zL agfpg' h?/L 5 . >dhLjL kqsf/sf ofjt d2fdf nl8/x]sf] dxf;3n] kl5Nnf] of] d2fnf0{ pRr kfyldstf lbP/ cl3 a9g]5 .

त्यसलाई व्यवहारमा उतार्न समाचार, लेखका विषयवस्तु र समाचार कक्ष समेतलाई समग्र मुलुकको संरचना अनुकूल बनाउन विभिन्न प्रयासहरु हुँदै आएका छन् । यसबीचमा महासंघले गरेका विभिन्न भेला, सम्मेलन, अन्तर्क्रिया, तालिममा यी विषयले पर्याप्त स्थान पाएका छन् । परिणामस्वरुप, चाहे पत्रपत्रिकाका पृष्ठमा होस् या प्रसारण मिडियाका बुलेटिन । विभिन्न जात, जाति, भेषभुषा, लिङ्ग, धर्मका विषयवस्तुप्रति संवेदनशीलता देखाउन सुरु भएको पाइन्छ । प्राय सञ्चारगृहहरुले आफ्ना समाचार कक्षलाई समावेशी स्वरुप बनाउन ध्यान दिएको समेत देखिन्छ । यद्यपी यो प्रयास अपूर्ण छ ।

सिङ्गो पत्रकारिता जगतलाई पूर्ण समावेशी बनाउन महासंघको वर्तमान नेतृत्वले पोखराको साधारणसभामा विधान संसोधन मस्यौदा पेस गरेको थियो । यस विषयमा साधारणसभा अगाडि पनि देशभर छलफल र बहस हुँदै आएको छ । पोखरा साधारण सभामा सहभागी सभाषद्हरुले पनि त्यसबारे अनौपचारिक रुपमा छलफल, बहस र अन्तर्क्रिया गरेका थिए । तर, साधारण सभाबाटै त्यो पारित हुन भने सकेन । त्यतिबेला निर्णायक छलफलमा पुग्न नसकेको सोही मस्यौदालाई सम्बद्ध सञ्चार सङ्गठनहरुसँग थप परामर्श गरी अघि बढाउन महासंघले तयारी गरेको छ । महासंघको पछिल्लो कार्यसमिति बैठकले त्यसका लागि अध्यक्षकै नेतृत्वमा एक समिति समेत बनाइसकेको छ ।

मुलुक सङ्घीयताको प्रक्रियामा छ । त्यसको आधारशीला तय गर्न पनि पत्रकारितालाई समावेशी बनाउनु जरुरी छ । श्रमजीवी पत्रकारका यावत मुद्दामा लडिरहेको महासंघले पछिल्लो यो मुद्दालाई उच्च प्राथमिकता दिएर अघि बढ्नेछ ।

# अभिव्यक्ति स्वतन्त्रताका नयाँ चुनौतीहरु

■ शिव गाउँले

परिवेश फरक छ, तर चुनौतीहरु एकैखाले छन् । कतै सत्ता त कतै विद्रोहीहरु केन्द्र बनाउँछन् तर निशानामा छ प्रेस । तारो भएका छन् पत्रकार । महादेश पिच्छेको फरक सामाजिक परिवेश, आर्थिक अवस्था अनि राजनीतिक प्रणालीका कारण सूचना प्रवाहमाथिको नियन्त्रणका प्रयत्न र प्रयासको प्रकृति फरक भए पनि परिणाम समान छ । पत्रकारमाथि आक्रमण, धम्की र हत्या जारी छ । यस पटकको विश्व प्रेस स्वतन्त्रता सम्मेलनको निचोड थियो -अभिव्यक्ति स्वतन्त्रता माथि सङ्कट बढ्दो छ ।

सन् २०१३ को मे २-४ मा दक्षिण अमेरिकी मुलुक कोस्टारिकाको राजधानी सान जोसेमा तीन दिनसम्म चलेको विश्व प्रेस स्वतन्त्रता सम्मेलनको मूल चासो पत्रकारको

kqsf/ ;'/Iff tflnd ;dfkg kl5 Pl;ofnL, clkl|sL / dWok'j{sf ;xefuLx?

भौतिक सुरक्षा थियो । पत्रकारलाई कसरी भौतिक रुपमा सुरक्षित गरेर प्रेस तथा अभिव्यक्ति स्वतन्त्रताको रक्षा गर्ने र नागरिकको सूचनाको हकको सम्मान गर्ने भन्नेमा सम्मेलनका विविध सत्रहरु केन्द्रित थिए । मुख्यतया अमेरिकी, दक्षिण अमेरिकी, युरोप र अफ्रिकी मुलुकका पत्रकार, सञ्चार कार्यकर्ता र सञ्चारविद्हरु उपस्थित रहेको सो कार्यक्रममा नेपाल र पाकिस्तानका प्रतिनिधिले एशियाली मुलुकको प्रतिनिधित्व गर्नु परेको थियो ।

दक्षिण अमेरिकी राष्ट्र कोलम्बियाको एउटा दैनिक पत्रिकाको कार्यलयमा बम बिस्फोट भएर क्षतविक्षत भएपछि पनि पत्रकारहरु डराएनन् । हत्त न पत्त टेबुल मिलाएर पुछे, जलेका पर्दाहरु हटाए, सम्पादकीय कक्षलाई काम चलाउ बनाएर समाचारको खोजीमा लागे । भोलिपल्ट 'यात्रा जारी छ' भन्ने मुख्य शिर्षकमा पत्रिका निस्कियो । व्यवसायिक प्रतिबद्धताको यो उदाहरणका लागि कोलम्बियाली पत्रकारले तालीले सम्मान पाए ।

रियोट एल्मु एकजना इथियोपियन पत्रकार हुन् । उनलाई यस वर्षको युनेस्को गुलिएर्मो कानो विश्व प्रेस स्वतन्त्रता पुरस्कार दिइयो । वास्तवमा उनी इथियोपियाकी एक यस्ती पत्रकार हुन्, जसले स्वतन्त्रता र विभेदका विषयलाई प्राथमिकतासाथ उठाउने गरिन् । समयक्रममा उनी त्यस क्षेत्रकै एक विख्यात स्तम्भकार बनिन् । उनका स्तम्भमा अफ्रिकी देशको गरिबीको वास्तविक कारण र लैङ्गिक विभेदबारे आधार कारणसहित गम्भीर विश्लेषणहरु प्रकाशित हुने गर्थे । तर, सरकारलाई त्यो सह्य भएन । अहिले उनलाई पाँच वर्षका लागि जेल पठाइएको छ । उनको यो योगदानको कदर गर्दै युनेस्कोले 'अभिव्यक्ति स्वतन्त्रताको पक्षमा अद्वितीय योगदान गरेको' भनेर पुरस्कृत गरेको हो ।

सम्मेलनका सेमिनार सत्रमा प्रस्तुत कार्यपत्रहरु, त्यसमाथिका टिप्पणी र प्रतिक्रियाको सार भनेको मात्रा फरक भए पनि विश्वमा कही पनि प्रेस तथा अभिव्यक्ति स्वतन्त्रता चुनौतीरहित छैन भन्ने हो । दक्षिण अमेरिकी राज्यहरुमा अपराधी र तस्करहरुको सञ्जालबाट मिडिया आक्रान्त छ । अफ्रिकी देशहरुमा सुरक्षा कानुन् र सामाजिक अमनचयन विथोलिएको भन्ने नाममा राज्यले मिडिया माथि हमला गरिरहन्छ । एशियाका समस्या देशैपिच्छे फरक खाले छन् । प्रविधि प्रयोगका दृष्टिले सिरानमा रहेको सिङ्गापुरलाई राज्य पक्षको जति त्रास छ, खोज पत्रकारितामा नाम कमाएको फिलिपिन्सलाई गैरराज्य पक्षको हमलाको त्रास उस्तै छ । दक्षिण एशियाबाट सहभागी पाकिस्तान र नेपालका आ-आफना समस्या थिए । नेपालले सम्मेलनमा गैरराज्य पक्षबाट हुने आक्रमण, धम्की र त्रासमा पत्रकारिता गर्नु परेका उदाहरणहरु प्रस्तुत गऱ्यो । तर, पाकिस्तानले सामाजिक परिवेश मात्रै होइन, तालिवान अतिवादीको आक्रमणको डरलाग्दो तस्बिर प्रस्तुत गरेको थियो ।

पत्रकारलाई भौतिक रुपमा सुरक्षित हुन केही आधारभूत विषयवस्तुका बारेमा जानकारी हुनुपर्छ । आफु कुन 'बिट' मा काम गरिरहेको छु । आफ्नो समाचार वा सम्पादकीय टिप्पणी वा कार्यक्रमले

कसलाई के कस्तो असर पारिरहेको हुनसक्छ ? आफुसँग कोही ज्यादै नै आक्रोशित हुने अवस्था उत्पन्न भइसकेको छ कि ? यसको मुल्याङ्कन पछि मात्रै आफुलाई कसरी र कति मात्रामा सुरक्षित हुने उपायको खोजी गर्ने भन्ने अनुमान लगाउन सकिन्छ । कतै तपाई भिन्न भिन्न ठाउँमा पुग्दा पनि एउटै व्यक्ति देखिने गरेको त छैन ? यदि त्यसो हो भने तपाईलाई कसैले पिछा गरिरहेको हुनसक्छ । त्यसो हो भने तत्कालै आफु हिडडुल गर्ने बाटो बदल्ने काम गरिहाल्नु पर्छ । सम्मेलनको सुरक्षा तालिम सत्रमा दिइएको सुरक्षा तालिम युरोपियन परिवेशको भए पनि आधारभूत विषयहरु एशियाली पत्रकारका लागि पनि काम लाग्ने खालका थिए ।

पत्रकारितामा अनलाईन माध्यम सशक्त र प्रभावकारी रुपमा फैलदै छ । मिडिया चाहे त्यो पत्रपत्रिका होस् वा रेडियो, टेलिभिजन होस् या अनलाइन त्यसको काम सञ्चार गर्ने हो । अर्थात सूचना दिने र पाठक, दर्शक र स्रोतालाई विचार बनाउन सघाउने हो । त्यसैले जुनसुकै माध्यममा काम गर्ने भए पनि पत्रकारहरु सुरक्षित हुन पाउनु पर्छ र भयरहित वातावरणमा काम गर्न पाउनु पर्छ । अन्तराष्ट्रिय सम्मेलनको निचोड थियो- माध्यम जुनसुकै होस् पत्रकारलाई स्वतन्त्रता पूर्वक आफ्ना कुरा लेख्न र बोल्न देउ ।

त्यसपछिको एकसाता अमेरिकामा बित्यो । त्यहाँ बसोबास गरिरहेका नेपाली पत्रकारहरुका आफ्नै अनुभव र अनुभूति थिए । वास्तवमा त्यो पनि पत्रकारिताको अर्को अध्याय नै थियो । नेपालबाट कोही रहरले त कोही करले अमेरिका भासिएका पत्रकार मित्रहरुको चासो र गुनासो नेपालको पत्रकारिता र सामाजिक परिवेशप्रति थियो । जसले जसरी भने पनि मित्रहरुको भनाइको निचोड नेपालको पत्रकारिता क्षेत्रको विकासमा सघाउने र यसको उन्नती हेर्न चाहने भन्ने नै थियो ।

विदेशमा बसेर अनलाईन मिडिया चलाइरहेका मित्रहरुको प्रयासले अहिले नेपालीहरुका लागि पृथ्वी गोलो नभएर कम्प्युटर स्क्रिन जस्तै चेप्टो भइदिएको छ । त्यसमाथि पनि सामाजिक सञ्जालको संयन्त्रका कारण यो वास्तवमै हरपलको साथी हुन पुगेको छ । हुँदा हुँदा अब आएर नेपालमै प्रतिस्पर्धी अनलाईन पोर्टलहरु जन्मन पुगेका छन्, पत्रिकाको जस्तै नाममा समेत नक्कल गरेर । नेपालमा अनलाईन समाचार पोर्टलहरु जन्मनुमा विदेशमा बस्ने नेपाली पत्रकारहरुको हिजोको प्रयत्नले राम्रो काम गरेको छ । उनीहरुले मुस्किलले सिर्जना गरेको बजारमा अब अरु 'व्यापारी' ले पनि लगानी गर्न थालेका छन् ।

प्रेस तथा अभिव्यक्ति स्वतन्त्रताका आजको परिवेशमा सुरक्षित पत्रकार र सुरक्षित पत्रकारिता मूल चुनौती हुँदै आएको छ । अमेरिका र युरोपका कतिपय देशका अवस्थालाई अपवाद मान्ने हो भने संसारभरि पत्रकारिता नयाँ नयाँ चुनौती सामना गर्न विवश छ । कही सुरक्षा र कही शान्ति । कही जीवनको असुरक्षा त कही पेशाको असुरक्षा । यो परिवेशमा नेपाली पत्रकारिता क्षेत्रले हालसम्म आफ्ना उपलब्धिप्रति निराश हुनुपर्ने देखिन्न । मिडियामा लगानी र प्रतिस्पर्धी बजारको अभाव रहेको हाम्रो परिवेशमा पारदर्शी लगानी भित्र्याएर प्रतिस्पर्धी बजार निमार्णमा सघाउनु जरुरी छ । त्यसपछि मात्रै हामी विश्व स्तरको बजारमा प्रतिस्पर्धा गर्न सक्छौ । यसका लागि बिभिन्न देशमा छरिएका र नेपालका पत्रकारले सुसूचित समाज निमार्ण गरेर आधुनिक लोकतन्त्रलाई बलियो बनाउने अभियानमा सम्झौतारहित रुपमा लाग्नु जरुरी छ । ●

cd]/sfdf g]kfnL kqsf/x?\ rf;f]/ lrGtf g]kfns}

# बहस समावेशी महासंघको

■ प्रभात चलाउने

नेपाल पत्रकार महासंघको वर्तमान कार्यसमितिले पहिलो बैठकबाटै महासंघको संरचना र समाचार कक्षको स्वरुपमा समावेशीताका लागि बुलन्द आवाज उठाउँदै आएको छ। पोखरामा सम्पन्न साधारणसभाले त्यसलाई उत्कर्षमा पुर्‍यायो। साधारणसभामा पेस गरिएको समावेशी चरित्रको विधान संसोधन सम्बन्धी प्रस्ताव ठीक थियो। र, त्यसलाई जतिसक्दो चाँडो सभासद् कहाँ पुर्‍याउन जरुरी छ भन्दै यही साउन १३ गते बसेको केन्द्रीय कार्यसमितिको पूर्ण बैठकले निर्णय गरेको छ। केन्द्रीय साधारणसभा र पूर्ण बैठकको निर्णय बसी महासंघ अब सम्बन्धित संचार संगठनहरुसँग राय सल्लाह लिँदै विधान संसोधन गर्ने बाटोमा छ।

ljsf; sfsl{

पोखराको साधारणसभामा प्राविधिक कारणले विधान मस्यौदा प्रस्ताव फिर्ता भए पनि त्यसले उठान गरेको महत्वपूर्ण विषय 'समावेशी' नै हो । जुन कुरामा अहिले हाम्रो संगठनका साधारण सदस्यहरु, सभाषद्हरु तथा जिल्ला शाखाहरुदेखि केन्द्रीय समितिसम्म विभिन्न रुपमा छलफल जारी छ । छिटफुट भिन्न मतहरु वाहेक एउटा सवल पक्ष के छ भने आम पत्रकारहरुको छाता संगठन नेपाल पत्रकार महासंघलाई थप समावेशी बनाउनुपर्छ भन्ने बारेमा करिब सबैको सैद्धान्तिक सहमति देखिन्छ । तर, कुनै पनि अभ्यासमा जानु अघि त्यसका विभिन्न पाटापक्षबारे गहिराईमै गएर अध्ययन, छलफल र बहस हुन भने जरुरी छ । महासंघको वर्तमान केन्द्रीय समितिले विभिन्न चरणको व्यापक छलफल पश्चात् पोखरा साधारण सभामा समावेशी संरचनाको लागि एउटा प्रस्ताव प्रस्तुत गरेको थियो । साधारण सभा अघि पोखराकै लेकसाइडमा बसेको केन्द्रीय समितिको बैठकमा यसबारे गम्भीर बहस भएको थियो ।

# …kf6L{sf] lg0f{o nfu' ug{[ynf] dxf;3 xf]g"

**गोविन्द आचार्य**
**अध्यक्ष, क्रान्तिकारी पत्रकार संघ**

**नेपाल पत्रकार महासंघलाई समावेशी बनाउने बारेमा चलिरहेको बहसका बारेमा तपाइको संगठनको धारणा के छ ?**

हाम्रो संगठनले नेपाल पत्रकार महासंघको पुर्नसंरचना गर्नुपर्ने आवाज उठाउँदै आएको छ । पत्रकार महासंघको अहिलेको संरचनामा परिवर्तन गरी महिला, दलित, आदिवासी जनजाति, मधेशी र अल्पसङ्ख्यक पत्रकारहरुको नेतृत्व तहमा थप सहभागिता सुनिश्चित गर्नुपर्ने, पत्रकार महासंघलाई पूर्णरुपमा महासङ्घीय ढाँचामा लानुपर्ने ( हरेक सङ्घीय राज्यहरुमा प्रत्यक्ष चुनावबाट स्वायत्त महासंघ गठन हुने र त्यसको समानुपातिक प्रतिनिधित्वका आधारमा महासंघको केन्द्रीय परिषद् र केन्द्रीय समिति गठनको व्यवस्था गरिने), नेपालका वास्तविक श्रमजीवी संचारकर्मीको आधिकारिक संस्थामा बदल्न ट्रेड यूनियनमा लानुपर्ने, यसको आर्थिक हिसाब पारदर्शी गर्ने सिस्टमको विकास गर्नुपर्ने, महाधिवेशनबाट लेखा, अनुशासन र आचारसंहिता अनुगमन संयन्त्र बनाइनु पर्ने, अपाङ्ग पत्रकारका लागि केन्द्रमा प्रतिनिधित्व सुनिश्चित गर्नुपर्ने लगायतका विषयमा क्रान्तिकारी पत्रकार संघले स्पष्ट धारणा राख्दै आएको छ ।

**महासंघको पोखरा साधारण सभामा उठेको समावेशीको मुद्दामा अधिकांशको सहमति हुँदाहुँदै पनि पारित हुन सकेन । यसलाई कसरी लिनुभएको छ ?**

वर्तमान केन्द्रीय समितिका तर्फबाट पोखरा साधारणसभामा पेश गरिएको विधान संशोधन प्रस्ताव फिर्ता लिनुपर्ने अवस्था सिर्जना भएकोमा क्रान्तिकारी पत्रकार संघको तर्फबाट दुःख प्रकट भइसकेको छ । साधारण सभामा विधान संशोधन प्रस्ताव प्रस्तुत गर्नु अघि केन्द्रीय समितिको तर्फबाट पर्याप्त गृहकार्य हुन नसक्नु, केही संगठन एवम् व्यक्तिहरु खुलेरै विधान संशोधनको विपक्षमा उभिनु जस्ता कारणले विधान संशोधन प्रस्ताव पारित गर्न आवश्यक पर्ने दुई तिहाई मत नपुग्ने देखिएपछि महासंघका अध्यक्ष शिव गाउँलेले प्रस्ताव फिर्ता लिन बाध्य हुनु भएको हो भन्ने मेरो बुझाई छ । पोखरा साधारणसभामा केन्द्रबाट प्रस्तुत प्रस्ताव समावेशी मुद्दामा केही सकारात्मक भए पनि यो महासंघको संरचनामा आमूल परिवर्तन गर्ने तथा अहिलेको आवश्यकता अनुरुप महासंघलाई समावेशी बनाउन पूर्ण थिएन ।

**महासंघलाई थप समावेशी बनाउन के गर्नुपर्छ ?**

मैले सुरुमै पनि भने महासंघको वर्तमान संरचना परम्परागत प्रकारको छ यसमा आमूल परिवर्तन नै हुनुपर्छ । विभिन्न विधा, भूगोल र सीमान्तकृत पत्रकारहरुको उचित प्रतिनिधित्व सुनिश्चित हुने गरी यसलाई थप समावेशी बनाइनु पर्छ । सङ्घीय ढाँचामा रुपान्तरण गरेर ट्रेड यूनियनका रुपमा विकास गर्नुपर्छ ।

**महासंघको सबै पत्रकारहरुको छाता संगठन भएकाले यसको प्रभावकारिता बढाउनका के गर्नुपर्ला ? तपाईको सुझाव के छ ?**

महासंघको प्रभावकारीता बढाउन मात्रै होइन, अब महासंघको स्वत्व, गरिमा र साझा चरित्र बचाउने हो भने पनि छिट्टै महासंघको पुर्नसंरचना हुनुपर्दछ । दल निकटका पत्रकार संगठनहरुले बहुमतका नाममा महासंघको नेतृत्वमा कब्जा जमाउने र महासंघलाई पार्टीका निर्णयहरु कार्यान्वयन गर्ने थलो बनाउने प्रणाली अन्त्य गर्नैपर्छ । यसलाई महिला, पिछडिएका, अल्पसंख्यक र सीमान्तकृत समुदायको प्रतिनिधित्व सुनिश्चित गर्दै पूर्ण समावेशी बनाउने, थप लोकतान्त्रिकरण गर्ने तथा विभिन्न विधा र क्षेत्रको प्रतिनिधित्व सुनिश्चित गराउन सकिएन भने आगामी दिनमा महासंघको प्रभावकारिता घट्दै जानेछ ।

**वर्तमान कार्यसमितिलाई तपाईका केही सुझाब ?**

वर्तमान नेतृत्वले पत्रकारिताको व्यावसायिक विकास, श्रमजीवीको हित र महासंघको संस्थागत विकासका लागि केही राम्रा कामको सुरुवात गरेको छ । अघिल्ला कार्य समितिले गरेका राम्रा कामहरुलाई निरन्तरता दिएको छ र केन्द्रीय कार्यालयको भवन निर्माणको कामलाई अन्तिम चरणमा पुर्‍याएको छ, यसप्रति वर्तमान कार्यसमितिको उच्च मूल्यांकन गर्नै पर्छ । तर, कार्यसमितिवाट हुनु पर्ने कतिपय महत्वपूर्ण कामहरु पनि हुन सकेका छैनन । यसप्रति उहाँहरुले गम्भीर समीक्षा गर्नुपर्छ र आफूहरुले गर्न सकेका र नसकेका कामहरुको फेहरिस्त सार्वजनिक गर्नुपर्छ ।

अन्तमा सर्वसम्मत निर्णयका साथ उक्त पश्चात् केन्द्रीय समितिको तर्फबाट साधारण सभामा प्रस्तुत गरिएको हो । तर, उक्त प्रस्तावमाथि छलफल हुने वातावरण बन्न सकेन । प्रस्ताव फिर्ता गर्नुपर्ने दुःखद स्थिति बन्न गयो । विषयको महत्व एवं सबैले त्यसका बारेमा देखाएको चासोलाई आत्मसात् गर्दै केन्द्रीय कार्यसमितिको पछिल्लो बैठकले आगामी महाधिवेशन अघि नै त्यसलाई कसरी टुङ्गो लगाउने भन्ने बारेमा गम्भीरता दिई प्रक्रिया अघि बढाउने निर्णय गरेको हो । त्यसअघि समावेशी संरचनाका सम्बन्धमा केही निश्चित विषयमा गहिरो बहस हुन भने जरुरी छ ।

यसका सन्दर्भमा अध्ययन गर्नुपर्ने विषयहरु भनेका पहिलो समावेशी महासंघ किन ? भन्ने प्रश्न हो । दोस्रो, महासंघको संरचनालाई कसरी समावेशी बनाउन सकिन्छ भन्ने हो । त्यस्तै तेस्रो, हेर्नुपर्ने विषय भनेको त्यसको समग्र असर हो । जसले महासंघको क्रियाशीलता र प्रभावकारिताको प्रश्नलाई आकर्षित गर्दछ । त्यसो गर्दा महासंघको प्रभावकारीता र क्रियाशीलता बढ्छ या घट्छ भन्ने केही तर्कहरु छन् । जसका बारेमा गहिरिएर विचार नगर्दा महासंघ प्रयोगको थलो मात्र बन्ने सम्भावना रहन्छ । यसअघि पनि महासंघ क्षेत्रीय उपाध्यक्षको अभ्यासमा थियो । त्यो प्रभावकारी भएन भनेर वर्तमान संरचनामा आइएको हो । अहिले क्षेत्र मात्र होइन, महिला, दलित, जातजाति, धर्म, मधेश, उत्पीडित सम्प्रदाय, अपाङ्गता

## ;dfj]zL ljwfgsf] ljsNk 5}g

राजेन्द्र अर्याल
अध्यक्ष, प्रेस चौतारी नेपाल

**पत्रकारितामा अहिलेका चुनौती के देख्नुभएको छ ?**

श्रमजीवी पत्रकारहरुले चौतर्फी समस्या भोगिरहेका छन् । बेलैमा पारिश्रमिक नपाउने, नियुक्ति पत्र नपाउने उनीहरुको ठूलो समस्या हो । नेपाल सरकारले श्रमजीवी पत्रकार ऐन त ल्याएको छ । तर, यसलाई प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न सकेको छैन । बिभिन्न संघसंस्थाले पटकपटक दवाव दिँदा पनि सरोकारवालाले यसमा चासो दिएको छैनन् । संचारगृह सञ्चालकहरुलाई नसियत दिने खालका काम समेत नभएका कारण पनि लागू भएको कानुन कार्यान्वयन हुन नसकेको निश्चित हो । नियुक्ति लगायतका आवश्यक कागजात नहुँदा श्रमजीवी पत्रकारहरुले कानुनी कारवाहीमा जानसमेत सकेका छैनन् । यो सबैभन्दा समस्याको विषय हो ।

**महासंघलाई थप समावेशी बनाउनुपर्ने सम्बन्धमा तपाइको धारणा के हुन् ?**

नेपाल पत्रकार महासंघलाई समावेशी तुल्याउनु पर्ने माग गर्ने पहिलो संस्था प्रेस चौतारी, नेपालले हो । चौतारीले आफ्नो संरचनालाई अहिले त्यही अनुकूल बनाइसकेको छ । विगतदेखि नै समावेशीको वकालत गर्दै आएको प्रेस चौतारी, नेपालले सबै जाति, धर्म, लिङ्ग, वर्णलाई समान व्यवहार गर्दछ । पत्रकारितामा सवैले समान अवसर पाउनु पर्छ ।

पत्रकारिता सम्बन्धि संघसंस्थामा सबैको समान सहभागिता हुनु आवश्यक छ । मुलुकमा  गणतन्त्रको स्थापना भएर समावेशी चरित्रको उठान भइरहेका सन्दर्भमा पनि पत्रकार महासंघ त्यसबाट अछुतो रहन सक्दैन । हेपिएका, पछि पारिएका वर्गको उत्थान गर्दै उनीहरुको आवाज बुलन्द गर्न पनि नेपाल पत्रकार महासंघ समावेशी चरित्रको हुनु आवश्यक छ । यसमा कुनै शङ्का छैन । यही आशयका साथ नेपाल पत्रकार महासंघको पोखरा साधारणसभामा पनि समावेशी चरित्रको अवधारण ल्याइएको हो भन्ने लागेको छ । तर, आपसी समन्वय र यथेष्ट छलफल नगरेर ल्याईएको यो विधान पारित हुन सकेन । महासंघको संरचना फेरबदल गर्ने विषय भएका कारण पनि यसमा व्यापक छलफल हुनु आवश्यक थियो । तर, त्यो हुन सकेन । विधानमा प्रत्यक्ष निर्वाचन प्रणाली नेतृत्व चयन गर्ने विषय उठान गरिएको थियो । त्यसलाई सीकार गर्न सकिने अवस्था पनि थिएन । वर्तमान नेतृत्व चयनको प्रणली भन्दा धेरै खर्चिलो र झन्झटिलो पनि हुने भएका कारण प्रत्यक्ष निर्वाचनलाई स्वीकार गर्ने स्थिति थिएन । सोही मेसोमा नै समावेशीको मुद्दा परेको कारण त्यहाँबाट पारित हुन नसकेको मेरो बुझाई छ ।

**समावेशी संरचना बनाउनका लागि महासंघलाई तपाईका सुझाव ?**

मुलुक सङ्घीयतमा जाने निश्चित भएको छ । सङ्घीयतामा गएसँगै यसका संरचना पनि नयाँ हुनेछन् । त्यसमा नेपाल पत्रकार महासंघ पनि अछुतो रहन सक्दैन । अतः नेपाल पत्रकार महासंघको वर्तमान निर्वाचन प्रणाली नै उचित हुने निश्चित हो । पोखराको साधारण सभामा समावेशी र निर्वाचन प्रणलीको मुद्दा जोडिएर आएको कारण पनि समस्या भएको प्रेस चौतारी नेपालले ठहर गरेको छ । समावेशीको मुद्दा जायज हुँदाहुँदै पनि सरोकारवाला निकायको सल्लाह नभई आएको कारण पनि समस्या देखिएको  हो । आम पत्रकारहरुको सल्लाह र समन्वय नभई आएको यो प्रस्ताव भएका कारण परित हुन सकेन । अब सबैको सल्लाह र प्रकृयागत ढङ्गमा समावेशी विधानको प्रस्ताव ल्याउनु पर्ने हाम्रो सुझाव छ । आवश्यक हुँदाहुँदै पनि प्रकृयामा केही त्रुटी भएको निश्चित हो । अतः आगामी राष्ट्रिय अधिवेशनमा नै यसलाई पारित गरेर समावेशी चरित्रको बिधान निर्माण गर्नुको विकल्प छैन । यसका लागि प्रेस चौतारी नेपाल सदैव तयार छ ।

आदि सबैको प्रतिनिधित्व सुनिश्चित हुने समावेशी संरचनाको कुरा उठेको छ । त्यतिमात्र होइन, आफ्नो प्रतिनिधित्व माग गर्ने बढ्दै गइरहेका छन् । त्यसलाई कसरी एउटा विधि, नीति र सिस्टममा विकास गरेर समाधान गर्ने भन्ने कुरा अध्ययन हुनै पर्दछ । कुनै पनि अभ्यासमा जानु अघि त्यसका बारेमा उठेका सकारात्मक र नकारात्मक अर्थात त्यसका पक्ष र विपक्षमा उठेका तर्कहरुलाई केलाएर त्यसमा अन्तर निहीत भावलाई समावेश गर्न सकियो भने त्यो दीर्घकालीन हुन्छ ।

पोखरा साधारणसभा अघि बसेको केन्द्रीय समितिको बैठकमा पनि समावेशी संरचनाका बारेमा केन्द्रीय सदस्यहरुबाटै दुबै किसिमका धारणाहरु आएका थिए । महासंघको वर्तमान संरचनामा सबैको प्रतिनिधि हुन सक्ने स्थिति नरहेको भन्दै नीतिगत रुपमै त्यो व्यवस्था गर्नुपर्छ भन्ने धेरै साथीहरुको माग थियो । साथीहरुका अनुसार अहिलेको संरचनामा सक्नेहरु (एकप्रकारले हुनेखानेहरु) मात्र आउन सक्ने स्थिति छ । त्यो भनेको महासंघका संरचनामा आउनका लागि राजनीतिक पहुँच, पेशागत पहुँच, आवद्ध मिडियाको पहुँच, आर्थिक पहुँच तथा निश्चित जाति/भाषा/समुदायको बाहुल्यता दह्रो हुनुपर्ने स्थिति छ । उल्लेखित कुरा र त्यो प्रक्रियाभित्र जो छिर्छन, उनीहरु मात्र आउन सक्छ भन्ने साथीहरुको तर्क थियो । यसले 'मार्जिन'हरु सधै 'मार्जिन' परिराख्ने र 'सेन्टर' जहिले पनि 'सेन्टर'मै रहने संस्कारको विकास गरेको छ । त्यसलाई तोड्नका लागि प्रतिनिधित्व सुनिश्चित हुने नीतिगतरुपमै व्यवस्था गरिदिनुपर्छ भन्ने साथीहरुको भनाई छ । महासंघको संरचनामा आफ्नो प्रतिनिधित्व सुनिश्चित नभएसम्म

# …olgog ;w} ;dfj]zL ;/rgfsf] kIfdf 5'

**किरण पोखरेल**
**अध्यक्ष, नेपाल प्रेस युनियन**

**महासंघको पोखरा साधारणसभामा उठेका समावेशी मुद्दालाई नेपाल प्रेस युनियनले कसरी लिएको छ ?**

हाम्रो संगठन सुरुदेखि नै संस्थागत सुदृढिकरणको न्यूनतम आधार मानिएको समावेशीकरणको पक्षमा जोडदार रुपमा उभिएको छ । हरेक पिछडिएका जात, जातिलाई नीति निर्माण तहमा समावेश गराई उनीहरुको हक, अधिकार सुनिश्चित गर्नुपर्छ भन्ने सैद्धान्तिक मान्यतामा युनियन दृढ र प्रतिवद्ध छ । यसैसन्दर्भमा नेपाल पत्रकार महासंघको हालै सम्पन्न पोखरा साधारणसभामा उठेका समावेशीकरणको मुद्दालाई नेपाल प्रेस युनियनले पनि हुबहु ग्रहण गरेको छ । पिछडिएका जात, जाति, क्षेत्र र समुदायका पत्रकारहरुको समावेशीकरण हाम्रो पूर्ण चाहना हो ।

यति हुँदाहुँदै पनि समावेशी मुद्दालाई सम्बोधन गर्ने उदेश्यले ल्याइएको विधान संशोधन प्रस्ताव पारित हुने अवस्था आएन । यसको पछाडि समावेशी मुद्दाप्रतिको अरुची हो भनेर बुझियो भने गलत हुन्छ । समावेशी मुद्दा हाम्रो मूल मुद्दा हो र पिछडिएका पत्रकाहरुको उत्थान हाम्रो विशाल उदेश्य हो । यो विशाल उदेश्य प्राप्तिको बाटो हिड्दा भरसक कही, कसैलाई, कतैबाट प्रश्न उठाउने ठाउँ दिनुहुन्न भन्ने युनियनको दृष्टिकोण हो । पोखरा साधारण सभामा विधान संशोधन प्रस्तावमा आएका कुरामा सहमति हुँदाहुँदै पनि प्रक्रियाका विषयमा हाम्रो सहमति हुन सकेन । अब ती मुद्दालाई सम्बोधन गर्दा प्रक्रिया पुऱ्याएर केही सिमित व्यक्तिका लागि उपल्लो तहमा पुऱ्याउने निहित उद्देश्य यसमा छैन भन्ने विश्वास दिलाउँदै पिछडिएका, उत्पिडित जात, जाति र क्षेत्रका समग्र सञ्चारकर्मीको हक, अधिकार सुनिश्चित गर्ने ढङ्ले छिट्टै विधान संसोधनको मस्यौदा तयार गरेर महाअधिवेशनमा प्रस्तुत गर्नुपर्छ भन्ने म ठान्दछु ।

**महासंघको आन्तरिक संरचनालाई अझै समावेशी बनाउन गर्नुपर्ने कुरा के हुन् ?**

समावेशीकरणको सिद्धान्तलाई पुर्नपरिभाषित गर्न जरुरी छ । समावेशीकरणबाट पिछडिएका जात, जाति र क्षेत्रका समग्र सञ्चारकर्मीको हित गर्न खोजिएको हो वा केही पहूँचवाला सञ्चारकर्मीलाई उपल्लो तहमा पुऱ्याउने खुट्किलोमात्र बनाउन खोजिएको हो । हालको समावेशी संरचनाका माध्यमबाट नेतृत्वमा आएका साथीहरुले आफ्नो व्यक्तित्व विकासबाहेक जुन क्षेत्रबाट प्रतिनिधित्व गरिएको हो, त्यस क्षेत्रका सञ्चारकर्मी साथीहरुको पक्षमा खासै योगदान पुऱ्याएको पाइदैन । समावेशीकरणको अन्तिम लक्ष पिछडिएका सम्पूर्ण समुदायको क्षमता विकास र उपल्लो तहमा सहज पहूँच मात्रै होइन, समतामूलक समाज निर्माण गर्नु पनि हो । तर, यसलाई नारामा मात्र सिमित राखेर केही टाठाबाठाका लागि मात्र समावेशी हुने अवस्था अब अन्त्य गरेर समावेशी संरचना तयार पार्दा जुन व्यक्ति जुन क्षेत्रलाई प्रतिनिधित्व गर्छ उसका पक्षमा काम गर्नुपर्ने बाध्यात्मक व्यवस्था गरिनुपर्छ ।

**वर्तमान कार्यसमितिलाई तपाईको सुझाव के छ ?**

महासंघ नेपालका सबै पत्रकारहरुको साझा संस्था हो । श्रमजीवी पत्रकारहरुको हक, अधिकार सुनिश्चित गर्ने मामिलामा यसले अपेक्षाकृत उपलब्धी हासिल गर्न सकेको छैन । तर, प्रेस स्वतन्त्रता, जनताको सूचनाको हकमाथिको पँहूच तथा नागरिक स्वतन्त्रताका लागि भएका लोकतान्त्रिक आन्दोलनहरुमा महासंघको गौरवशाली इतिहास छ । गौरवशाली इतिहासका कारण र यसको आग्रहरहित व्यवहारका कारण महासंघले भन्डै ६ दशक लामो आफ्नो कालखण्ड सफलतापूवर्क पार गरेको हो । यो कुरालाई ध्यानमा राखेर नेतृत्वले आफूलाई लोकतन्त्रका पक्षमा निरन्तर सक्रिय राख्दै पत्रकारमाझ पनि निष्पक्ष र साझा चरित्र प्रदर्शन गर्नुपर्ने त छँदैछ, अब यतिलेमात्र पत्रकार महासंघलाई साझा छाता संगठन बनाइराख्न सकिने अवस्था भने छैन ।

# ..dxf ;3df g]kfnsf] lrq elNsgk5{

**दीपेन्द्र रोकाया**
**क्रान्तिकारी पत्रकार महासंघ**

**नेपाल पत्रकार महासंघलाई समावेशी बनाउने बारेमा अहिले चलिरहेको बहसलाई क्रान्तिकारी पत्रकार महासंघले कसरी हेरिरहेको छ ?**

क्रान्तिकारी पत्रकार महासंघ हरेक क्षेत्रमा आमूल परिवर्तन चाहन्छ । यस अर्थमा नेपाल पत्रकार महासंघलाई समावेशी बनाउने बारेमा अहिले चलिरहेको बहस सापेक्षिक रुपमा सान्दर्भिक छ । तर, यति मात्र प्रयाप्त नहुन सक्छ । सञ्चार क्षेत्रमा समावेशीको प्रश्न सबभन्दा पहिले हामीले नै उठाएका हौ । यसलाई बहसको विषय मात्र नभई कसरी कार्यान्वयन गर्न सकिन्छ भनेर व्यवहारिक रुपमा हिमाल, पहाड, तराई-मधेशका सबै समुदायबाट प्रयोग गर्ने अवस्थामा पुग्नुलाई हामीले विगतमा उठाएको एजेण्डा कार्यान्वयनमा जाँदै गरेको बुझेका छौ ।

**तर, यो मुद्दा महासंघको पोखरा साधारण सभामा पारित हुन सकेन ?**

हरेक नयाँ एजेण्डा यथास्थितिमा रमाउने र त्यो भन्दा एक कदम अगाडि जान नचाहनेहरुका लागि एक पटक हाउगुजी नै हुने गर्दछ । पोखरामा जे नहुनु पर्ने थियो । त्यो दृश्य देख्नु पर्‍यो । नेपाल पत्रकार महासंघले एक पटक गम्भीर भएर सोच्न पर्ने स्थिति आयो । नेपाल पत्रकार महासंघको अभ्यासमा अपुगता हो कि भन्ने पनि यसले देखायो । साधारण सभा अगाडि नै त्यहाँ लाने प्रस्तावका बारेमा व्यापक छलफल तथा जानकारी गराएको भए सायद त्यहाँ कसैले पनि अवरोध गर्ने निहु पाउँदैनथे ।

**महासंघलाई थप समावेशी बनाउन के गर्नुपर्छ ?**

नेपाल पत्रकार महासंघ आम पत्रकारहरुको हक हितका लागि आवाज उठाउने साझा संगठन हो । यहाँ आवद्ध पत्रकार सबै वर्ग, क्षेत्र, लिङ्ग र समुदायका छन् । उनीहरुलाई समावेश गर्न खोज्नु नै वास्तविक नेपालको परिचय दिन खोज्नु हो । यसो भएकाले हिमाल, पहाड, तराई-मधेश जहाँको भए पनि कोही पनि पराई नलाग्ने अवस्था निर्माण गर्न आवश्यक हुन्छ ।

**महासंघको प्रभावकारिता बढाउनका लागि के गर्नुपर्ला ?**

मेरो विचारमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको विकासले एउटा क्रियाशील पत्रकार विश्वभर पहुँच राख्न सक्ने ठाउँमा पुर्‍याएको छ । अहिले नेपालमा क्रियाशील पत्रकारहरुको सङ्ख्या बढ्दै गएको छ । पत्रकारहरुको जिम्मेवारी महत्वपूर्ण भए पनि राज्यबाट भने सधै उपेक्षित छन् । मालिकबाट पीडित छन् । यी समस्याको समाधान गर्न महासंघले अझ प्रभावकारी कदम चाल्नुपर्छ । त्यसका लागि आफ्नो आन्तरिक संरचनालाई वैज्ञानिक बनाउँदै नेपाली पत्रकारहरुलाई व्यावहारिक तालिम, कामको ग्यारेण्टी र पत्रकारहरुको भविश्य पीडामय नबनोस् भनेर सोच्न जरुरी छ । पत्रकारलाई प्रहरी र वेश्यासँग तुलना गर्न लगाउने अवस्थाबाट जोगाउनु पनि पर्दछ । र, देश कता जाँदैछ र हामीले के भूमिका खेल्न पर्दछ भनेर स्पष्ट सन्देश दिन सक्ने महासंघको रुपमा विकास होस् भन्ने अपेक्षा हामीले गरेका छौ ।

**महासंघलाई तपाईका सुझाव के छन् ?**

हरेकको मुल्याङ्कन भावी पिढीले गर्ने हो । महासंघको वर्तमान कार्यसमितिको भूमिका पनि त्यही रुपमा मुल्याङ्कन हुने नै छ । क्रान्तिकारी पत्रकार महासंघले तपाईहरुलाई क्रियाशील कार्यसमितिको रुपमा नै देखेको छ । महासंघले नेपालको शासक र जनताको बीचमा ‘वाचडग’को भूमिका खेल्दै आएको छ । यसमा हाम्रो साथ, सहयोग र सक्रिय सहभागिता रहँदै आएको छ । किनकि हामीहरु पनि तपाईहरुसँग आबद्ध पत्रकार हौ ।

सबैले यसको स्वामित्व लिने स्थिति हुँदैन । महासंघ साँच्चिकै सबै पत्रकारहरुको छाता संगठन रहिराख्ने स्थिति हुँदैन भन्ने तर्क साथीहरुको थियो ।

केन्द्रीय समितिको बैठकमा केही साथीहरुको यदि सही संगठनात्मक अभ्यास गर्न सकियो भने अहिलेकै संरचना पनि समावेशी नै रहेको तर्क आएको थियो । साथीहरुको भनाई अनुसार वर्तमान केन्द्रीय समितिमा विभिन्न जाति, क्षेत्र, लिङ्ग, समुदायको आरक्षित प्रतिनिधित्व छ । समावेशीका मागलाई सम्वोधन गर्नकै लागि विगतमा यी आरक्षित कोटाहरु राखिएको हो । अहिले महासंघमा महिला, दलित, आदिवासी जनजाति, मधेशी, पिछडिएको क्षेत्र कर्णालीका लागि आरक्षित सिट सुरक्षित छ । महिलाबाट तीन जना, पिछडिएको क्षेत्र कर्णालीबाट एक जना र आदिवासी जनजाति, मधेशी, दलित आरक्षित कोटाबाट दुई दुई जना केन्द्रीय सदस्य निर्वाचित हुने गरेका छन् । त्यसैगरी सबै जिल्ला शाखाहरुमा पनि एकएक जना महिला, आदिवासी जनजाति, मधेसी र दलित सदस्यको प्रतिनिधित्व छुट्याइएको छ । यी तथ्यसहित आएको अर्को कुरा भनेको संरचनामा अनुहार देखाएर मात्र हुँदैन भन्ने हो । मुख्य कुरा भूमिका हो । प्रतिनिधित्व भएकाहरुको भूमिका प्रभावकारी कसरी बनाउन सकिन्छ भन्ने कुरामा ध्यान दिनुपर्ने साथीहरुको तर्क छ । यदि विभिन्न आरक्षित कोटाबाट आएकै साथीहरुलाई अपेक्षित भूमिका दिन सकिने अवस्था बन्दैन तर सङ्ख्या मात्र थपिन्छ भने परिणाममा कुनै फरक पर्दैन । साथीहरुको प्रश्न थियो- के पदाधिकारीको सङ्ख्या बढाउँदैमा महासंघ समावेशी हुन्छ त ?

यी दुबै किसिमका धारणाहरुमा

ljsf; sfsL{

बैठकमा लामो छलफल पश्चात् सर्वत्र उठेका आवाजतर्फ ध्यान केन्द्रित गर्दै महासंघको संरचनालाई थप समावेशी बनाउने प्रस्ताव केन्द्रीय समितिको बैठकले सर्वसम्मतिले निर्णय गरेको थियो । उक्त निर्णयप्रति कुनै पनि साथीहरुको विमत्ती थिएन । सँगसँगै केन्द्रीय समितिका सबै सदस्यहरुबाट उक्त प्रस्तावका पक्षमा एक भएर उभिने प्रतिवद्धता पनि गरिएको थियो । सोही निर्णय वमोजिम नै साधारण सभामा केन्द्रीय समितिका तर्फबाट विधान संशोधनको प्रस्ताव प्रस्तुत गरिएको हो । विधान संशोधनका लागि केन्द्रीय समितिले साधारण सभा हुनु दुई महिना अघि नै देशभित्र र बाहिरका सबै शाखा र सभाषद् साथीहरुलाई परिपत्र पनि गरेको थियो । यद्यपी ठोस रुपमा उक्त प्रस्तावमा आएको कुरा भने परिपत्रमा उल्लेख गरिएको थिएन । त्यो परिपत्रमा पोखरा साधारण सभामा विधान संशोधन गर्नुपर्ने भएकोले तपाईका के के सुझाव छन भन्ने मात्र उल्लेख थियो ।

पोखरा साधारण सभामा उक्त प्रस्तावमा छलफल गर्ने वातावरण बन्न नसके पनि वर्तमान कार्यसमिति महासंघलाई थप समावेशी बनाउने कुरामा अहिले पनि प्रतिवद्ध छ । २३ औं महाधिवेशनबाट निर्वाचित भए लगत्तै महासंघको वर्तमान कार्यसमितिले महासंघको पुनरसंरचना गर्ने, सुद्धिकरण गर्ने र यसलाई क्रियाशील पत्रकारहरुको मात्र छाता संगठन बनाउने कुरामा लागि पर्ने प्रतिवद्धता गरेको थियो । उक्त प्रतिवद्धतामा वर्तमान कार्यसमिति अहिले पनि दृढ छ । यी कुराहरु पूरा नगरी नेपाल पत्रकार महासंघको प्रभावकारिता बढ्न पनि सक्दैन । महासंघ मुलुकका सबै श्रमजीवी पत्रकारहरुको स्वामित्व भएको र उनीहरुको वृतिविकासका लागि सोच्ने, आम पत्रकारका हक अधिकार, भौतिक तथा पेशागत सुरक्षाका संस्थागत रुपमा लागि लड्ने साझा संस्था बन्नुपर्दछ । तर, एउटा कुरा नेपालको राजनीतिक दलहरुभित्र उठेको र उठाइएको जस्तैगरी सञ्चारमाध्याम र संचार संस्थामा समावेशी खोज्न गाह्रो छ । हामीले अलि व्यवस्थित र बृहत अर्थमा यसलाई लागु गर्नु जरुरी छ ।

समावेशीको मुद्दा पछिल्लो समय नेपालमा निकै चर्चामा आएको छ । माओवादी जनयुद्धले स्थापित गरेको यो मुद्दामा अहिलेका सबै राजनीतिक दलहरुले मात्र होइन, हरेक संघ, संस्था, संगठन, समुदायले पकडेका छन् । सबैले आफ्नो हक अधिकारका रुपमा यसलाई माग गर्ने गरेका छन् । नीति निर्माण तहमा आफ्नो प्रतिनिधित्व नभइ आफ्नो अधिकार सुनिश्चित र सुरक्षित रहँदैन भन्ने बुझाई यसमा नीहित छ । पछाडि परेका सबै वर्ग, लिङ्ग, क्षेत्र, जाति, समुदाय, सम्प्रदायले यो कुरालाई गहिरोगरी बोध गरेको देखिन्छ । त्यसकै असर तथा प्रभाव महासंघमा पनि परेको निश्चित छ । तर, केही कुराहरुले समावेशीको वास्तविक मर्मलाई नै गलत अर्थमा ढाल्छ कि भन्ने शङ्का उत्पन्न भइरहेको छ । निकै टुक्रा टुक्रामा विभाजन गरेर आफ्नो खोज्ने प्रवृति यसमा देखा परिरहेको छ । त्यो निश्चित भाषा, जाति, वर्ग, लिङ्ग, समुदायमा मात्र सीमित छैन । 'मेरो आवाजको प्रतिनिधित्व मैले मात्र गर्नसक्छु, अरु कसैले पनि गर्न सक्दैन' भन्ने बुझाई अलि बढी साना साना इकाईमा विभक्त हुन खोजेको देखिन्छ । त्यसले कुनै पनि संरचनालाई निकै भद्दा, भारीभरकम बनाउने मात्र होइन, विखण्डनको दिशातिर नलग्ला भन्न सकिन्न । त्यस कुरामा सबै सचेत बन्नै पर्दछ । तर, आफ्नो अपनत्व र स्वामित्व खोज्ने कुरा भने स्वभाविक छ । जबसम्म 'यो संरचना हाम्रो हो, हाम्रा लागि हो र हामीले नै सञ्चालन गर्ने हो' भन्ने अन्तरहृदयदेखिको बुझाई सबैमा आउँदैन, तबसम्म त्यो संरचना सबैको साझा हुन पनि सक्दैन ।

**gLlt lgdf{0f txdf cf^gf] k|ltlglwTj ge0 cf^gf] clwsf/ ;lglZr t / ;'/lIft /xb}g eGg] a'emfO{o;df gLlxt 5 . k5fl8 k/]sf ;a} ju{ lnª\u, If]q, hflt, ;dbfo, ;Dk|bfon] of] s'/fnfO{ ulx/f]u/L af]w u/]sf] b]vG5 .**

# उच्चस्तरीय समावेशी आयोगले के गऱ्यो ?

■ धर्मेन्द्र कर्ण

सञ्चारमाध्यमलाई समावेशीकरण गर्नेबारे व्यापक कुरा उठेपछि सरकारले २०६९साल भदौ २८ गतेको मन्त्रिपरिषद्‌को निर्णय अनुसार एउटा उच्चस्तरीय आयोग गठन गऱ्यो । आयोगले निर्धारित समयभित्रै देशका विभिन्न ठाउँमा राय, सुझाव सङ्कलन गरेर एउटा प्रतिवेदन तयार गऱ्यो । उक्त प्रतिवेदन सकेसम्म छिटो सार्वजनिक गर्न र सोही अनुरुप कार्यान्वयन गर्न/गराउनका लागि लाग्न आग्रह गर्दै आयोगले सञ्चार मन्त्रालयलाई बुझाएको हो । तर, जुन चासो, भाव र तदारुकताका साथ आयोगले समयमै आफ्नो काम गरेको थियो र त्यसको प्रतिवेदन बुझाएको थियो, सो अनुरुप काम अहिलेसम्म हुन सकेको छैन । त्यसैले यो आयोग पनि यसअघिका अन्य क्षेत्रका आयोगजस्तै हुने हो कि भन्ने चिन्ता अहिले पैदा भएको छ ।

उक्त आयोगको एक सदस्य भएको नाताले महिनौ दिन बित्दा पनि आयोगको प्रतिवेदन सार्वजनिक नभएका कारण सरोकारवालाहरूले यो पङ्क्तिकारसँग गुनासो गर्न थालेका छन् । दलित, महिला, मधेशी तथा आदिवासी जनजाति सञ्चारकर्मीहरूले यसलाई नजिकबाट नियालिरहेका छन् र निरन्तर यसप्रति चासो प्रकट गर्दै आएका छन् । खासगरी उनीहरूले मसँग यसरी चासो प्रकट गर्नुका दुईटा कारणहरू छन् भन्ने मलाई लाग्दछ । पहिलो म नेपाली पत्रकारहरूको छाता सङ्गठन ‘नेपाल पत्रकार महासंघ’मा समावेशी तर्फबाट केन्द्रीय सदस्यमा निर्वाचित भएको हुनाले । दोस्रो उच्चस्तरीय आयोगमा महासंघको तर्फबाट म सदस्य रहेको हुनाले । जसले गर्दा समावेशीकरणको मुद्दालाई नजिकबाट नियालीरहेका धेरैभन्दा धेरै सरोकारवालाहरुले मसँग नै यससम्बन्धी चासो चर्चा व्यक्त गर्नु स्वभाविक हो ।

सञ्चारमन्त्रीलाई आयोगको प्रतिवेदन बुझाउनु ठिक अघि पोखरामा नेपाल पत्रकार महासंघको साधारणसभा सम्पन्न भएको थियो । उक्त साधारणसभामा महासंघलाई थप समावेशी बनाउनका लागि केन्द्रीय समितिमा गहनतम् छलफल गरी विधान संशोधनको प्रस्ताव प्रस्तुत गरिएको थियो । तर, विडम्वना उक्त प्रस्तावमाथि साधारणसभामा छलफल हुने स्थिति नै बनेन ।

समावेशीकरणको मुद्दा उठाइरहेका

pRr :t/Lo ;dfj]zL cfof]un]g]kfnu~hdf cfof]hgf u/]sf] cGt/lqmof sfo{qmd

मध्ये मधेशी पत्रकारहरूले केही समय पहिले राजधानीको अनामनगर हनुमानस्थानस्थित मधेश मिडिया हाउसमा रिले अनसन गरे । सञ्चार माध्यमलाई समावेशीकरण गर्नुपर्ने मागसहित गरिएको उक्त रिले अनसनका बारेमा व्यापक चासो चर्चा भयो । मधेशी सञ्चारकर्मीहरूले उठाएका जायज मागहरूलाई समर्थन गर्दै नेपाल पत्रकार महासंघले उक्त रिले अनसनप्रति ऐक्यबद्धता जाहेर गऱ्यो । महासंघको ऐक्यवद्धतापछि पत्रकारहरूको नेतृत्व गर्ने विभिन्न संघसंस्था र राजनीतिक दलले समेत संस्थागत एवं व्यक्तिगत रुपमा उक्त आन्दोलन र मागलाई समर्थन गर्न थाले । यसरी धेरैको समर्थन देखापरेपछि तत्कालीन सूचना तथा सञ्चारमन्त्री राजकिशोर यादव एक हिसाबले सकसमा परे । उनले रिले अनसनलाई तत्कालै अन्त्य गर्ने सोचाइ अनुरूप समावेशी मिडिया आयोग गठन गरेका हुन् । ४५ दिनको कार्य अवधि दिइएकोमा थप ४५ दिन पुरानै बजेटमा काम सिध्याउने गरी थपिएको थियो । तर सो अवधि भित्र राजनीतिक अस्तव्यस्ताले गर्दा औपचारिकरूपमा सो प्रतिवेदन भने बुझाउन नसकिएको हो ।

सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालयका सहसचिव सुशील कुमार ओझाको संयोजकत्वमा गठित सञ्चार माध्यमलाई समावेशीकरण गर्ने सम्बन्धी उच्चस्तरीय सो आयोगमा विभिन्न ठाउँबाट संस्थागत र केही व्यक्तिगत प्रतिनिधित्व रहेको थियो । आयोगमा नेपाल पत्रकार महासंघबाट दुई जना प्रतिनिधि, मधेशी सञ्चारकर्मीहरूका तर्फबाट मधेशी पत्रकार समाज, मधेश मिडिया हाउस, महिलाका तर्फबाट सञ्चारिका समूह, क्रियाशील महिला पत्रकार, आदिवासी जनजातिको तर्फबाट अल नेपाल इन्डिजिनियस जर्नालिस्ट, सामुदायिक रेडियो सञ्चालकहरू र व्यवसायिक रेडियो सञ्चालकहरू सबैका तर्फबाट एक/एक जना प्रतिनिधि रहेका थिए । त्यस्तै अन्य केही आन्दोलनरत पक्षबाट पनि व्यक्तिगत प्रतिनिधित्व रहेको थियो । साथै आयोगमा अर्थमन्त्रालय र सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालयका उपसचिव रहेका थिए । आयोगको सदस्य सचिव सञ्चार मन्त्रालयका उपसचिव रहेका थिए ।

सिंहदरवार भित्र रहेको सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालयमै आयोगको कार्यालय सञ्चालन गरिएको थियो । सो आयोगका संयोजक सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालयका सहसचिव सुशीलकुमार ओझा, सदस्यहरूमा मधेशी पत्रकार समाजका अध्यक्ष मोहनकुमार सिंह,पत्रकार बिपी साह, मधेश मिडिया हाउसका अध्यक्ष राजेश अहिराज, न्युज अपरेसनका सम्पादक बीरेन्द्र केएम, पत्रकार मनोज यादव, अमरेन्द्र यादव, रेम विश्वकर्मा, राजकुमार पासवान, सञ्चारिका समूहका तर्फबाट प्रतिनिधि यशोदा अधिकारी, वर्किङ वुमन जर्नलिस्टकी अध्यक्ष शुभेच्छा विन्दु तुलाधर, नेपाल पत्रकार महासंघका प्रतिनिधिद्वय केन्द्रीय सदस्य प्रकाशचन्द्र परियार र धर्मेन्द्र कर्ण, नेपाल आदिवासी जनजाति पत्रकार संघका अध्यक्ष मोहनसिंह लामा, सामुदायिक रेडियो प्रसारक संघ नेपाल(एकोर्याब)का प्रतिनिधि निमेष कर्ण, ब्रोडकास्टिङ एसोसिएसन अफ नेपाल वान(बान)का कार्यकारी निर्देशक नवराज अर्याल, अर्थ मन्त्रालयका प्रतिनिधि यज्ञमूर्ति भण्डारी, नेपाल टेलिभिजनका आलोक तिवारी र सदस्य सचिव सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालयका उपसचिव यदुप्रसाद पन्थी रहेका थिए ।

विषयको महत्व बुझेर तत्काल आयोग गठन गरिए पनि त्यसको गहिराइ एवं गहनतालाई नबुझिएको आयोगको कार्यादेशबाट बुझिन्छ । आयोगलाई आफ्नो प्रतिवेदन तयार गर्न कार्यादेशको परिधिबाट निर्देशित भइ जानुपर्ने भएकाले सुझाव कार्यान्वयनको चुरो विषयमा आयोगले ठोस विषयलाई केलाउन भने नसकेको सत्य हो ।

आयोगको पहिलो बैठकले तीन वटा उपसमूह बनाइ सरोकारवालासँग छलफल गर्ने कार्य योजना बनेको थियो । सञ्चार माध्यमसम्बन्धी संघसंस्था, छापा सञ्चारमाध्यम एवं विद्युतीय सञ्चारमाध्यमको स्थलगत भ्रमण गरी अवधारणा लिने काम कार्ययोजनामा तय गरिएको थियो । संघ संस्थाका लागि गठित उपसमूहमा मधेश मिडियाका राजेश अहिराज, छापामा आदिवासी जनजाति पत्रकार संघका अध्यक्ष मोहन सिंह र विद्युतीय सञ्चार माध्यममा महासंघका प्रतिनिधि प्रकाशचन्द्र परियारको संयोजकत्वमा समूहहरू गठन भएका थिए ।

निःसंकोच भन्नुपर्दा विभिन्न कारणले त्यो कार्य त्यति प्रभावकारी हुन सकेन । समावेशी सम्बन्धी कतिपय विषयका लागि अनुसन्धानमूलक कार्य गर्नुपर्ने रहेको थियो त्यो आयोगलाई

## Dflxnf d}lL 5}g ;~rf/

■ माला कर्ण

नेपालमा विभिन्न आन्दोलनहरुबाट शासन व्यवस्था परिवर्तन भए । सोहीअनुरुप सञ्चार क्षेत्रले समेत व्यापक फड्को मारेको छ । वि.सं. २०४६ सालको जनआन्दोलन र ०६२/०६३ को लोकतान्त्रिक आन्दोलन पश्चात् उल्लेख्य सङ्ख्यामा विद्युतीय तथा छापा माध्यामहरुको विकास भएको छ । यद्यपी अहिले पनि सञ्चारमाध्यम समावेशी बन्न सकेका छैनन् ।

मोफसलमा थोरबहुत समावेशी देखिए पनि राष्ट्रियस्तरका सञ्चार माध्यममा अलिकति पनि समावेशी हुन सकेको देखिदैन । डेस्कमा काम गर्ने वा उच्चतहमा कार्यरत कर्मचारीहरुमा समेत सीमित जाति तथा वर्गको वर्चस्व रहेको पाइन्छ । मधेशी, आदिवासी, दलित, जनजाति, महिला तथा अल्पसङ्ख्यक समुदायका व्यक्तिहरुको पहुँच निर्णायक तहमा हुन सकेको छैन । समान हक अधिकार तथा समावेशीको वकालत गर्ने सञ्चारक्षेत्रमा समेत व्यापक परिवर्तनको आवश्यकता छ ।

निर्णायक तहमा पहुँच नभएका कारण उनीहरुको समाचार तथा गतिविधिले समेत खासै प्राथमिकता पाएको देखिदैन । जसले गर्दा उपेक्षित, उत्पीडित तथा पछाडि पारिएका वर्गहरुका कुरा आम जनताका बीचमा आउनबाट बञ्चित हुने गर्दछ । अर्कोतर्फ सञ्चारक्षेत्रमा हाल महिलाहरुको उल्लेख्य सहभागिता बढ्दै गएको छ । विभिन्नखाले चुनौतीहरुका कारण पलायन हुने क्रमले समेत निरन्तरता पाएको छ । यसको एउटा कारण महिलाहरु पत्रकार महासंघको निणार्यक तहमा पुग्न नसक्नु नै हो । संयोगले यसपटक महासंघको उपाध्यक्षमा यसोदा तिम्सिना रहनु भएको छ । यसले आम महिला पत्रकारहरुमा आशा जगाएको छ । तर पनि महिलालाई पदाधिकारी तहमा कायम राख्नका लागि उपाध्यक्ष पदमा महिलालाई आरक्षण दिनु उचित होला भन्ने मलाई लाग्छ ।

एक त राष्ट्रियस्तरका सञ्चारमाध्यममा जिल्ला संवाददाताहरुमा समेत महिलाको सहभागिता नगन्य जस्तै छ । त्यसमा पनि महिला संवाददाताहरुले पठाएका समाचारले समेत उचित स्थान पाएको देखिदैन । यहाँसम्म कि महिला संवाददाताहरुले पठाएको समाचार नै नहेरी उनीहरुको क्षमतामाथि प्रश्नचिन्ह उठाइने गरिन्छ । त्यसैले महिलाहरु कमजोर हुन्छन् भन्ने मानसिकता भित्री मनबाट हटाउनु जरुरी छ । पत्रकारहरु उत्पादन हुने तह (संवाददाता)मा नै महिलाहरुको उपस्थिति न्यून भएपछि नीति निर्माणमा पकड राख्ने आशा गर्नु निरर्थक हुन्छ । त्यसकारण महासंघमा महिलाहरुले हस्तक्षेपकारी भूमिका निर्वाह गर्ने हो भने महिला पत्रकारको उत्पादन वृद्धि गर्नु आवश्यक छ । ●

तोकिए दिएको कार्यादेशमा नपरेको र राजनीतिक अस्थिरताले त्यसमा परिमार्जन गर्न समेत अवस्था नरहेकाले बजेटको सिमितता र कार्यादेशको अभाव ती काम हुन नसकेको हो । यसो हुनुमा आयोग गठन प्रक्रियामा अंगीकार गरिएका मानसिकता मुख्य कारण रहेकोमा शंका भने छैन । आयोगले तोकिदिएको कार्य आदेशलाई ठोस गर्न चाहिने आवश्यक अनुसन्धानको पाटोलाई समावेश गर्न नसकेकाले यसको कार्ययोजना सो अनुरूप बढन बढाउन नसकेकाले कार्य योजनाका कतिपय काम प्रभावकारी हुन सकेनन् । अर्थात् आयोगले सबै सरोकारवालासँगको छलफल बहस अन्तरक्रियाका आधारमा प्राप्त सुझाव सल्लाहका आधारमा आफ्नो प्रतिवेदन बुझाउन केन्द्रित रह्यो । तीन समूहले गरेका कार्य त्यसपछि राजधानीमा रहेका विभिन्न विज्ञ एवं व्यक्तित्वहरूसँगको छलफल, राजधानी बाहिर विभिन्न ठाउँमा आयोगका सदस्य सहितका तीन टोलीले तीन ठाउँमा आयोजना गरेका अन्तरक्रियाका आधारमा सङ्कलित अवधारणागत सुझाव एवं सल्लाह नै आयोगले तयार पारेको प्रतिवेदनका मूल आधार हुन् । अतः अनुसन्धानगत प्रतिवेदनको खाँचो आयोगलाई रह्यो । सरकारले तोकेको कार्य आदेश भित्र रहेर तयार पारेको सुझाव सहितको सो प्रतिवेदन सञ्चार माध्यमलाई समावेशीकरण गर्ने सम्बन्धमा एउटा कोशेढुङ्गा सावित हुनेमा आयोगका सबै सदस्यहरू विश्वस्त छन् । आयोगले दिएका प्रमुख सुझावहरूमा सरकारी सञ्चार माध्यमलाई समावेशीकरण गर्नुपर्ने पहिलो प्राथमिकतामा राखेको छ । आयोगको कार्यआदेश निजी सञ्चार माध्यमलाई समावेशी बनाउन प्रोत्साहनमूलक कार्यक्रम अघि सार्नुपर्ने सुझाव दिएको छ । यी सबैका बाबजुद आयोगले कार्यान्वयनका लागि सरकारले प्रतिवेदन सार्वजनिक गरेको केही समय भित्र एक निकाय खडा गर्न निर्देशनात्मक सुझाव समेत दिएको छ । जसले समावेशीकरणको विषयलाई अझ सशक्त ढङ्गले अघि बढाउनेमा शङ्का भने छैन् । यति हुँदाहुँदै आयोगले बुझाएको सो प्रतिवेदन सरकारबाट सार्वजनिक गरिए यसबारे नयाँ बहस अघि बढने र अन्य क्षेत्रको समावेशीकरणको विषयलाई बल मिल्नेमा सरोकारवालाको चासो छ । सरकारले यसबारे इमानदारी प्रदर्शन गर्नु आवश्यक छ ।

समावेशीकरणको मुद्दालाई सबैभन्दा बढी उठाउने सामाजिक संस्थाहरूमा नेपाल पत्रकार महासंघ अगुवा संस्था रहेको छ । महासंघले आफ्नो संरचनालाई यसअघि नै समावेशी बनाउने अभ्यास थालिसकेको छ र अहिले त्यसलाई अझ बढी समावेशी कसरी बनाउने भन्नेमा केन्द्रित छ । महासंघले यो मुद्दालाई जोडदार रुपमा उठाएपछि मात्रै अन्य संस्थाहरूले त्यसलाई पछ्याउन थालेका हुन् । यसो भन्दा महासंघको बढाइचढाइ गरेको कदापी ठहरिदैन । नेपाल पत्रकार महासंघले आफ्नो संगठनको ढाँचालाई समावेशी बनाउँदै लगेपछि मात्र अन्य पेशागत संघसंस्थाहरूले आ-आफ्ना संगठनको स्वरूपलाई समावेशी बनाउन थालेका हुन् । यद्यपी नेपाल पत्रकार महासंघको संरचना अहिले पनि पूर्ण रुपमा समावेशी हुन सकेको छैन । यसको बारेमा निरन्तर बहस हुँदै आएको छ ।

अहिले समावेशीको मुद्दा सिंगो देशको मुद्दा भइसकेको छ । यसप्रति सैद्धान्तिक असहमति जनाउने कोही पनि छैनन् । तर पनि यसको ठोस रूपमा व्यवहार गराउने दिशामा राज्यको पहल भएको पाइदैन् । राज्य असमावेशी भएकाले देशको चौतर्फी विकास नभएको विषयलाई अङ्गीकार गरी राज्यले थोरैथोर केही क्षेत्रमा समावेशीको अवधारणालाई व्यवहारमा लागु गराउने पहल नगरेको भने होइन् । राज्य समावेशी नभएपछि यसका सबै निकाय असमावेशी हुनु अस्वाभाविक होइन । यसका लागि राज्यको कूल जनसङ्ख्याको बनोटलाई पहिचान गरी सबै निकायको ठोस स्वरूप निर्धारण गरी अघि बढनु पर्ने आवश्यकता हुन्छ । सो कार्य राज्यबाट पूरा भएको छैन ।

यसको मार खेपेका समावेशी समुदायका सञ्चारकर्मीहरू मध्येका मधेशी सञ्चारकर्मीहरूको रिले अनसनलाई समाप्त पार्न यसबारे राज्यलाई सुझाव दिन तत्कालीन सूचना तथा सञ्चारमन्त्री यादवले सोसम्बन्धी आयोग गठन गर्न तदारूकता देखाए पनि गम्भीरताको अभाव भएको त्यतिखेरै देखिएकै थियो । प्रतिवेदन बुझाएको यो आयोग बन्नु अघि सरकारले हतारहतारमा मधेशी पत्रकार समाजका अध्यक्ष मोहन सिंहको संयोजकत्वमा आयोग गठन भएको थियो । सो आयोगबारे आवश्यक गम्भीरता नदेखिएकोले सरोकारवाला र सो आयोगमा सम्मिलित व्यक्तिहरूको विरोधका कारण सिंहको संयोजकत्वको आयोग विघटन भइ मन्त्रालयका सहसचिवको संयोजकत्वमा आयोग गठन भएको थियो । यसले आयोगप्रतिको गम्भीरता कस्तो थियो भन्ने यसले प्रस्ट पार्दछ । तर यो आयोगको प्रतिवेदन सार्वजनिक गर्नुपर्ने आवश्यकता पछिल्ला समयमा सरकारबाट भएका सञ्चारक्षेत्रको नियुक्तिको सन्दर्भमा अतिआवश्यक भएको देखिएको छ । ●

# तालिम अभियानमा महासंघ

**kqsfl/tf k]zfnf0{ dof{bt / lhDd]jf/ agfpg] tyf cfd kqsf/x?sf] lfdtf clej[4 u/fpg] dVo p2]Zo ;lxt g]kfn kqsf/ dxf;3n] clxn] b]ze/ kqsfl/tf tflnd ;~rfng ul//x]sf] 5 . dxf;3sf ljleGg lf]qLo ;+of]hg ;ldlt tyf ljefux? dfkm{t ;~rfng e0/x]sf tflnddf 7'hf] ;ªVofdf kqsf/x? ;xefuL ePsf 5g\.**

सूचना र संचारको विकास र त्यसमा बढ्दै गएको आकर्षणसँगै पछिल्लो समय पत्रकारिताप्रति पनि आकर्षण बढिरहेको छ । देशैभरको ठूलो युवा जनशक्ति यो पेशामा आवद्ध भइरहेको छ । पत्रकारितामा देखिएको यही आकर्षणका कारण विभिन्न विश्वविद्यालय तथा उच्च माध्यमिक र माध्यमिक तहका शिक्षण संस्थाहरुले पत्रकारिता विषय अध्यापन थालेका छन् । यसबाहेक पत्रकारिता अध्यापन गराउने विभिन्न निजी कलेज तथा तालिमे संस्थाहरु पनि व्यापक मात्रामा खुलेका छन् । अहिले देशका ९ वटा विश्व विद्यालय मध्ये अधिकांशले पत्रकारिता विषय अध्यापन गराउने गरेका छन् । त्यस्तै देशभरका ३,५९६ उच्च माध्यमिक विद्यालय (सरकारी २६४९, निजी ६५३, जिरो प्लस टु १५८, प्लस टु क्याम्पस १३६) मध्ये धेरैले अहिले पत्रकारिता विषय अध्यापन गराउने गरेका छन् ।

पत्रकारितातर्फ यसरी व्यापक आकर्षण बढे पनि यसको गुणस्तर बढ्न नसकेको टिप्पणी एवं गुनासाहरु सँगसँगै आइरहेका छन् । साथै पेशामा केही विकृतिहरु पनि जन्मिदै गएका छन् । यही अवस्थालाई मध्यनजर गरी नेपाल पत्रकार महासंघले देशभर क्रियाशील पत्रकारहरुका बीचमा उच्च तहको 'जिम्मेवार र उत्तरदायी पत्रकारिता तालिम' सञ्चालन गरेको हो । यस तालिम अन्तरगत समाचारबारे अहिलेसम्मको पत्रकारहरुको धारणा, नेपालमा अभ्यासमा रहेको पत्रकारिता, त्यसका सीमा, समस्या, चुनौती र सुरक्षा, पत्रकारहरुले पालना गर्नुपर्ने आचारसंहिता, जिम्मेवार र उत्तरदायी विकास एवं खोज पत्रकारिता आदि विषयवस्तुहरु समावेश गरिएका छन् ।

यो तालिम नयाँ जनशक्तिका लागि भन्दा पेशामा क्रियाशील पत्रकारहरुका लागि सञ्चालन गरिएको हो ।

हाल नेपाल पत्रकार महासंघका साधारण सदस्य सङ्ख्या ८,०१३ रहेको छ । महासंघको सदस्यता नलिएका पत्रकारहरु पनि छन् । सूचना विभागको परिचय पत्र लिनेहरुको सङ्ख्या गत सालको रेकर्डअनुसार १७,४०० छ । देशको कूल जनसङ्ख्या (२०६८ को जनगणनाअनुसार) भएको नेपालका लागि यो सङ्ख्या निकै ठूलो हो । अझ् त नेपालका सञ्चारमाध्यामहरुको पहुँच ग्रामीण क्षेत्रमा निकै कम छ । अहिले पनि थुप्रै जिल्लामा पत्रपत्रिका प्रकाशन हुन सकेका छैनन् । तै पनि सदरमुकामहरु, केही सहरहरु र राजधानीमा मात्र सञ्चारमाध्यामहरु सीमित छन् । पछिल्लो समय रेडियोको पहुँच भने ग्रामीण क्षेत्रसम्मै विस्तार भएको छ । एक हिसाबले भन्ने हो भने ग्रामीण क्षेत्रको पत्रकारिता भनेकै त्यही रेडियो भएको छ । विद्युत र अन्य समस्याका कारण अहिले पनि दृश्य तथा छापा पत्रकारिताले नेपालका ग्रामीण क्षेत्रमा पहुँच पुर्‍याउन सकेका छैनन् । तर, यति हुँदा पनि संचारमाध्यामहरु खुल्ने क्रम जारी छन् । सूचना विभागको रेकर्ड अनुसार २०६९ चैत मसान्तसम्म देशभर ६,५७० पत्रिकाहरु दर्ता भएका छन् ।  त्यसैगरी सञ्चार मन्त्रालयको रेकर्ड अनुसार ३५७ वटा एफएम रेडियो र ........... वटा टेलिभिजन दर्ता भएका छन् । अहिले पनि रेडियोको फ्रिक्वाईन्सी दर्ता गर्न चाहनेहरुको सङ्ख्या निकै ठूलो छ । अहिले मन्त्रालयले फ्रिक्वाईन्सी दर्ता रोकेका कारण त्यो सङ्ख्या त्यतिमा सीमित हुन पुगेको हो । त्यसैगरी पछिल्लो समय अनलाईन अर्थात डिजिटल पत्रकारिता पनि ह्वात्तै बढेको छ । दर्ता हुने सञ्चारमाध्यामहरुको सङ्ख्या यति धेरै भए पनि सञ्चालनमा भने निकै थोरै छन् । सञ्चालनमा रहेकाहरु पनि विभिन्न समस्याबाट ग्रसित छन् । विविध कारणले संचारमाध्यामहरुको अवस्था निकै कमजोर छ । तर, यता मिडियामा काम गर्न चाहने जनशक्ति भने दिनहुँ बढ्दो छ । मिडियामा आउने सबै श्रमिकहरुको पक्षमा नेपाल पत्रकार महासंघ भएकोले त्यो जनशक्तिलाई दक्ष बनाउने दायित्व महशुस गरेर तालिम अभियान नै सञ्चालन गरेको हो । यद्यपी महासंघले विभिन्न समयमा अन्य तालिम सञ्चालन गर्दै तथा त्यस्ता तालिममा देशैभरका सबै पत्रकारहरुलाई सहभागी गराउँदै आएको छ । आधारभूतदेखि उच्च स्तरका तालिमहरु पनि केन्द्रदेखि जिल्ला शाखाहरुको आयोजनामा हुँदै आएका छन् । तर, यति ठूलो सङ्ख्यामा र व्यवस्थित तालिम महासंघको इतिहासमा यो पहिलो पटक हो । यसपटक महासंघले सबै क्षेत्रका साथै समावेशी समूहबाट पनि यो तालिम सञ्चालन गरिरहेको छ । तालिमकै लागि भनेर सरकारले नेपाल पत्रकार महासंघलाई गरेको सहयोग पनि यो पहिलो हो । यसअर्थमा यो निकै महत्वपूर्ण तालिम हो ।

मिडियामा बढिरहेको जनशक्तिलाई सामयिक सैद्धान्तिक तालिमको अवसर उपलब्ध गराएर उनीहरुको पेशागत दक्षता बढाउने यो तालिमको मुख्य

उद्देश्य हो । खासगरी पत्रकारिता पेशालाई मर्यादित बनाउने, जिम्मेवार बनाउने र समग्रमा नेपालको पत्रकारिता र पत्रकारहरुलाई माथि उठाउने उद्देश्य नेपाल पत्रकार महासंघको हो ।

तालिम अभियान अन्तर्गत देशैभर जम्मा १७ ठाउँमा यो तालिम गर्ने निर्णय महासंघले गरेको छ । त्यसका साथै क्षेत्रीय समन्वय समितिको सिर्जनशीलतामा अन्य ठाउँमा पनि तालिम सञ्चालन गरिनेछ । तालिमको पहिलो चरणमा केही क्षेत्रीय समितिहरुले काम सम्पन्न गरेका छन् । जसअनुसार  मध्यपश्चिमाञ्चल क्षेत्रीय समितिले पहिलो तालिम उद्घाटन गरेको थियो । मध्यपश्चिमाञ्चलको दाङमा आयोजना गरिएको उक्त तालिमको उद्घाटन नेपाल पत्रकार महासंघका अध्यक्ष शिव गाउँलेले गरेका हुन् । असार २१ गतेदेखि २३ गतेसम्म चलेको उक्त तालिममा दाङका ५४ जना क्रियाशील पत्रकारहरु सहभागी भएका थिए । महासंघका अध्यक्ष शिव गाउँले सो तालिमका प्रमुख प्रशिक्षक थिए भने प्रशिक्षक घमराज लुइटेल र सुशिल गौतमले पनि पत्रकारिता सम्बन्धी प्रशिक्षण दिएका थिए ।

त्यसैगरी मध्यपश्चिमाञ्चल क्षेत्रीय समन्वय समितिले नै रोल्पाको सदरमुकाम लिवाङमा अर्को तालिम आयोजना गरेको थियो । उक्त तालिममा रोल्पा र प्यूठानका गरी ४५ जना क्रियाशील पत्रकारहरुले सहभागीता जनाएका थिए । लिवाङको तालिममा अध्यक्ष गाउँले प्रमुख प्रशिक्षक थिए भने पत्रकार चिरञ्जीवी अर्याल सहायक प्रशिक्षक । उक्त तालिम २३ र २४ गते सम्पन्न भएको हो ।

त्यसैगरी पूर्वाञ्चल क्षेत्रीय समन्वय समितिले धनकुटाको भेडेटारमा तालिम सम्पन्न गरेको छ । महासंघका अध्यक्ष शिव गाउँलेले उद्घाटन गरेको उक्त तालिममा पूर्वाञ्चल क्षेत्रका ३४ जना पत्रकारहरु सहभागी भएका थिए । अध्यक्ष गाउँले र खोजपत्रकारिता केन्द्रका मोहन मैनालीले तालिम दिएका थिए । असार २९ गते सुरु भएको उक्त तालिम ३० गते सम्पन्न भएको थियो ।

त्यसैगरी मध्यमाञ्चल क्षेत्रीय समन्वय समितिले मकवानपुरको हेटौडामा तालिम सम्पन्न गरेको छ । उक्त तालिममा अध्यक्ष गाउँलेका साथै प्राध्यापक शरदचन्द वस्तीले प्रशिक्षण दिएका थिए । तालिममा ४० जना क्रियाशील पत्रकारहरुको सहभागिता रहेको थियो ।

त्यसैगरी नेपाल पत्रकार महासंघको मधेश समितिले पनि मधेशमा कार्यरत २५ जना पत्रकारहरुको सहभागितामा काठमाडौंमा तालिम सम्पन्न गरेको छ । साउन १५ र १६ गते सम्पन्न भएको उक्त तालिममा नेपाल पत्रकार महासंघका अध्यक्ष शिव गाउँले, बरिष्ठ पत्रकार युवराज घिमिरे, तपनाथ शुक्ल, प्रेस काउन्सीलका अध्यक्ष बोर्णबहादुर कार्की, सूचना विभागका महानिर्देशक लक्ष्मीविलास कोइराला, मधेश समितिका संयोजक राजेश मिश्रले प्रशिक्षण दिएका थिए । यो तालिमको संयोजन केन्द्रीय सदस्य धर्मेन्द्र कर्णले गरेका थिए ।

त्यसैगरी महासंघको महिला समितिले तालिम सम्पन्न गरेको छ । देशैभरका प्रतिनिधिमूलक २० महिला पत्रकारहरुलाई बोलाएर समितिले काठमाडौंमा तालिम सम्पन्न गरेको हो । तालिममा शिव गाउँले, मोहन मैनाली, उपाध्यक्ष यशोदा तिम्सिना, बबिता बस्नेतले प्रशिक्षण दिएका थिए । ●

■प्रभात चलाउने

## lj/u~hsf]kqsfl/tf M

# जहीँको तहीँ

■ शत्रुघ्न नेपाल

एकल विचार, एकल स्वार्थ, एकल समस्या र एकल लगानीका कारण विर गञ्ज क्षेत्रका पत्रपत्रिकाहरु व्यावसायिक रुपमा फस्टाउन सकेका छैनन् । धेरै सङ्ख्या भए पनि परिपक्वता भने देखिएको छैन । विरगञ्जका अधिकांश पत्रपत्रिकाहरु व्यावसायिक रुपमा एकल विचार र लगानीमा चलेकाले त्यो अवसरबाट वञ्चित भएका छन् । यसको अलावा आपसी समन्वय नहुनु, विज्ञापनमा अस्वस्थ प्रतिस्पर्धा हुनु जस्ता समस्याहरु पनि यथावतै छन् ।

विरगञ्जबाट अहिले १८ वटा दैनिक पत्रिकाहरु प्रकाशन भइरहेका छन् । पाँच वटा समाचारमूलक र पाँच वटा मनोरञ्जनात्मक गरी १० वटा एफएम अनि तीन दर्जनभन्दा बढी साप्ताहिक पत्रिकाहरु प्रकाशनमा छन् । तर, एकाध पत्रिकावाहेक सबैखाले दैनिकहरुमा न्यून सङ्ख्यामा पत्रकारहरुको उपस्थिति छ । कतिपय पत्रिकाका अघोषित सम्पादक कम्प्युटर अपरेटर नै हुने गरेका छन् । बरु एफएमहरुमा केही बढी जनशक्ति देख्न पाइन्छ । विरगञ्जमा अहिले दुई सयभन्दा बढीको हाराहारीमा पत्रकार छन् । नेपाल पत्रकार महासंघ, पर्सा शाखाको सदस्य सङ्ख्या नै १५१ छ । त्यस्तै महासंघमा आबद्ध नभएकाहरु पनि यो क्षेत्रमा ठूलो सङ्ख्यामा छन् । पत्रकारिता समाज परिवर्तनको संवाहक हो भन्ने पत्रकारहरुको सङ्ख्या पनि बढ्दो छ । उनीहरु विरगञ्जको पत्रकारितालाई सुधारोन्मुखतर्फ लैजान प्रयत्नशील
छन् । यद्यपी उनीहरुको अथक प्रयासले आजका दिनसम्म सार्थकता पाउन सकेको छैन । जसले गर्दा एकथरी पत्रकारहरु लामो समयदेखिको प्रयास सफल सार्थक नहुँदा निराशामा छन् ।

विरगञ्ज आर्थिक राजधानी र नेपालको प्रमुख प्रवेशद्वारको रुपमा रहे पनि स्थानीय विज्ञापनहरु दैनिक पत्रिका, एफएममा कमै छन् भने साप्ताहिकमा त नगन्य बराबर छ । यसको एउटै मात्र कारण विज्ञापनदाताले स्वेच्छाले विज्ञापन दिने वातावरणको कमी हुनु हो । एउटा दैनिक पत्रिकामा छापिएको विज्ञापनको विरुद्धमा सबै पत्रिका र एउटा एफएममा प्रसारित विज्ञापन विरुद्ध सबै एफएमहरु लागेको देखिन्छ । ती विज्ञापनदाता विरुद्ध अनर्गल समाचारहरु प्रकाशन-प्रसारण हुने हुँदा विगत केही वर्षदेखि विरगञ्ज क्षेत्र र यस आसपासका अधिकांश उद्योगी व्यवसायीहरुले स्थानीय पत्रपत्रिका, एफएमहरुमा विज्ञापन निषेध गरेका छन् ।

भूमिगत सङ्गठनको भन्दा बढी तनाव

दिने गरी फोन कलहरु आउने हुँदा विज्ञापनदाताहरु पत्रिका, एफएमहरुको आर्थिक सुधारका लागि विज्ञापन पनि दिनु र अनावश्यक तनाव पनि झेल्न छोडेर विज्ञापनै नदिने निर्णयमा पुगेका हुन् । विज्ञापनको सन्दर्भमा स्थानीय उद्योगी व्यवसायीहरुको यो नीति लामो समयदेखि विद्यमान रहे पनि यसविरुद्ध स्थानीय पत्रिका, एफएमहरु र पत्रकारिताहरुसँग सम्बद्ध विभिन्न संघसंस्थाहरुले पनि कुनै पहल गर्न सकेका छैनन् । विज्ञापनमा अस्वस्थ प्रतिस्पर्धाका कारण पत्रकार र पत्रकारसँग आवद्ध संघसंस्थाहरुले पहल गर्न सकेका छैनन् । पर्सामा पत्रकारिता गर्नेहरुप्रति सामाजिक दृष्टिकोण पनि राम्रो बन्न सकेको छैन । पत्रकारिता पेशामा संलग्नहरु ‘जङ्गल, गाँजा, तस्करी र जाली नोटको कारोबारीहरुसँग प्रभावित’ भएको आरोप समेत लाग्ने गरेको छ ।  सोही कारण सामाजिक दृष्टिकोण राम्रो नबनेको र बुद्धिजीवी आम नागरिकहरुको धारणा पनि पत्रकारहरुप्रति नकारात्मक छ । एकथरि पत्रकारिताको अवस्था यो छ भने अर्कोतर्फ रोजगारीको अनिश्चितताको कारण सक्षम पत्रकारहरु विस्थापित हुने अवस्था छ । वीरगंज बाहिरबाट पत्रकारिता गर्न आउनेहरुमध्ये ठूलो सङ्ख्यामा रहेको पत्रकार महिलाहरु अवसरका कारण अहिले राजधानी पुगेका छन् । यो सङ्ख्या पछिल्लो दुई वर्षमा एक दर्जन भन्दा बढी पुगिसकेको छ । सीप, दक्षता भए पनि रोजगारीको अनिश्चितता, न्यूनतम पारिश्रमिक समेतको अभावका कारण पत्रकार महिलाहरु राजधानी पलायन भएका हुन् । एफएम रेडियो सञ्चालनको एक दशकपछि वीरगंजमा बढेका पत्रकार महिलाहरुमा अहिले पुनः कमी आएको छ । दक्ष महिलाहरु अवसरसँगै बाहिरिने र अदक्षहरु मौकापरस्त हुने गरेकोले पनि वीरगंजको पत्रकारितामा विकृति बढेको एकथरीको भनाइ छ । रोजगारीको सुनिश्चितता नभएका कारण यो पेशाप्रति आकर्षण बढ्न सकेको छैन । पत्रकारिता पढेकाहरु पनि पेसामा लाग्न सकेका छैनन् । पत्रकारिता विषयमा ठाकुरराम बहुमुखी क्याम्पस वीरगंजमा मानविकीमा १०० पूर्णाङ्कको एक विषयबाहेक पत्रकारिता पढने अन्य अवसरहरु छैन । तसर्थ सिकेको आधारमा पत्रकारिता गरेर रोजगारीको सुनिश्चितता गर्न सक्ने अवस्था पनि नभएकोले पत्रकारिताप्रति नयाँ अनुहारहरुको आकर्षण कम भएको हो । स्थानीय रेडियो, पत्रिकाहरुले रोजगारीका लागि सूचना जारी गर्दा पनि यो पेशामा दक्ष व्यक्तिहरु फेला पर्न सकेका छैनन् । ‘पत्रकार हुँ’ भनेर हिँड्नेहरुको सङ्ख्यात्मक अवस्था निकै ठूलो भए पनि पत्रकारिता गरेर बाँच्नेहरुको सङ्ख्या एकदमै न्यून छ । ●

# ljZj k|]; :jtGqtf lbj;df b]zJofkL cGt/lqmof

नेपाल पत्रकार महासंघले यस वर्षको विश्वप्रेस स्वतन्त्रता दिवसलाई फरक ढंगले मनाएको छ । यसअघि र्‍याली र कोणसभासँगै मनाइने मे ३ लाई यसपटक भने भिन्न रुपमा मनाइएको हो ।

महासंघले विश्व प्रेस स्वतन्त्रता दिवसका अवसरमा देशभर विभिन्न ठाउँमा प्रेस स्वतन्त्रता, यसका चुनौतीहरु तथा संचारकर्मीहरुले अभिव्यक्ति तथा प्रेस स्वतन्त्रताको सुनिश्चितताका लागि निभाउनुपर्ने भूमिकाका बारेमा अन्तरक्रियात्मक कार्यक्रमहरु आयोजना गरेको थियो । त्यसका लागि केन्द्रीय समितिले विभिन्न स्रोत व्यक्तिहरुको सूची तयार गरेर उनीहरुलाई सहजकर्ताका रुपमा जिम्मेवारी दिएको थियो ।

यस्ता अन्तरक्रियात्मक कार्यक्रमहरु देशका १७ ठाउँमा सम्पन्न भएका थिए । काठमाडौं उपत्यकाका १० वटा क्याम्पस र उपत्यका बाहिरका ७ वटा ठाउँमा प्रेस तथा अभिव्यक्ति स्वतन्त्रताका विषयमा अन्तरक्रिया गरिएको थियो ।

अन्तरक्रियामा प्रेस तथा अभिव्यक्ति स्वतन्त्रता र यससँग सम्बन्धित कानुनी प्रावधानहरुका बारेमा सहभागीहरुबीच छलफल गरिएको थियो । कार्यक्रमको संयोजन उपाध्यक्ष यशोदा तिम्सिनाले गरेकी थिइन् ।

यसैबीच प्रेस स्वतन्त्रता दिवसकै अवसरमा अन्तराष्ट्रिय पत्रकार महासंघले कोस्टारिकामा विश्व प्रेस स्वतन्त्रता सम्मेलनको आयोजना गरेको थियो । दक्षिण अमेरिकी देश कोस्टारिकामा भएको उक्त सम्मेलनमा नेपालका तर्फबाट नेपाल पत्रकार महासंघका अध्यक्ष शिव गाउँलेले सहभागिता जनाएका थिए । ●

# पोखरा साधारणसभाबाट पारित प्रस्तावहरु

**@)^( r}t ( / !) ut];Gb/ ko{sLo gu/L kf]v/fdf ;DkGg g]kfn kqsf/ dxf;+3sf] s]Gb|Lo ;fwf/0f ;efn] dh'\sf]/fhgLlts kl/l:ylt, k]; :jtGqtfsf]/Iff, k|zfut tyf ef}lts ;'/Iff nufot ljleGg ;d;fdlos ljifox?nf0{;d]6b}!% a'Fb]kf]v/f 3f]if0ff kq @)^( hf/L ub{5 .**

१. मुलुक पुनः संविधानसभा मार्फत नयाँ संविधान बनाउने क्रममा छ। नेपाली जनताको ६ दशक लामो चाहनाअनुरुप बनेको संविधानसभा संविधान जारी नै नगरी अवसान भएको अवस्थामा अवरुद्ध राजनीतीतिक मार्गलाई सुचारु बनाउन प्रधानन्यायाधिशको अध्यक्षतामा अन्तरिम चुनावी मन्त्रीपरिषद् बनेको छ। अलोकतान्त्रिक बाटोबाट बनेको भए पनि वर्तमान सरकारलाई लिकबाट बाहिरिएको राजनीतिलाई सही बाटोमा ल्याएर निर्वाचित सरकारलाई सत्ता हस्तान्तरण गर्ने जिम्मेवारी सुम्पिएको छ। त्यसैले निर्वाचन मार्फत मुलुकलाई निकास दिने काम सम्पन्न नगरे वर्तमान सरकारको औचित्य समाप्त हुनेछ। त्यसैले यथाशिघ्र संविधानसभा निर्वाचनको मिति घोषणा गरी स्वतन्त्र, निष्पक्ष र भयरहित रुपमा चुनाव सम्पन्न गर्ने वातावरण निर्माण गर्न यो साधारण सभा माग गर्दछ। साथै संविधानसभामार्फत सङ्घीय, समावेशी,

गणतान्त्रिक, लोकतान्त्रिक संविधान निर्माण गर्न सबै राजनीतिक दलहरुलाई यो केन्द्रीय साधारण सभा आग्रह गर्दछ । त्यसैगरी नयाँ सविधानमा पूर्ण प्रेस स्वतन्त्रता प्रत्याभूत गरी जनताको सुसूचित हुन पाउने अधिकार सुनिश्चित गर्न सरकार, राजनीतिक दल, नागरिक समाजलगायत सबै सरोकारवालाहरुलाई यो साधारणसभा आग्रह गर्दछ ।

२. मुलुकमा पटक-पटक राजनीतिक परिवर्तन भएका छन् तर पत्रकारहरुको भौतिक र सामाजिक सुरक्षा आज पनि सबैभन्दा चुनौतीपूर्ण बनेको छ । पत्रकार र सञ्चार माध्यममाथिको आक्रमण बढ्दै गएको छ । तर, जनतालाई सुसुचित गर्ने कार्यका लागि खटिएका पत्रकार र सञ्चार माध्यममाथिको आक्रमणको छानविन गर्ने तथा दोषीलाई कानूनी कारवाही गरी दण्डहीनताको अन्त्य गर्ने काममा राज्यले ठोस पहल गरेको पाइदैन । त्यसैले यो साधारणसभा पत्रकारहरुको निर्वाध सूचना सम्प्रेषण गर्न पाउने अधिकारको रक्षाका लागि गम्भीर हुन र त्यस्ता घटनाका घाइते सञ्चारकर्मीलाई तत्काल उद्धार गर्न र निःशुल्क उपचारको संयन्त्र बनाउन सरकारको ध्यानाकर्षण गर्दछ । साथै यस सम्बन्धमा २०६६ माघ १५ गते सरकार र नेपाल पत्रकार महासंघका बीचमा भएको १० बुँदे सहमति कार्यान्वयन गर्न यो साधारणसभा माग गर्दछ ।

३. मुलुकमा जारी सङ्क्रमणकालीन राजनीतिक अवस्थाको दुरुपयोग गर्दै सञ्चारकर्मी, सञ्चार संस्था र पत्रकार तथा सञ्चार माध्यमका भौतिक सम्पत्ति माथि राज्यका निकाय, राजनीतिक दल, तिनका भातृसंस्था र विभिन्न आपराधिक समूहबाट पत्रकारहरुको हत्या र आक्रमण गर्ने, संचारमाध्यामका सम्पत्ति तोडफोड गर्ने प्रवृत्तिले डरलाग्दो रुप लिएको छ । त्यस्तो अपराधमा सम्लग्न अपराधीलाई राज्यका निकाय र जिम्मेवार राजनीतिक दलबाटै संरक्षण हुनु दुर्भाग्यपूर्ण कुरा हो । अतः यो साधारण सभा पत्रकारहरुको भौतिक सुरक्षाको ग्यारेन्टी गर्न सरकारलाई विशेष आग्रह गर्दै दण्डहीनताको अन्त्यको माग गर्दछ । साथै अपराधीहरुलाई संरक्षण नगरी कानुनी दायरामा ल्याउनका लागि सहयोग गर्न सबै राजनीतिक दलहरुलाई आग्रह गर्दछ ।

४. पछिल्लो समयमा पत्रकारिता क्षेत्रमा सङ्ख्यात्मक र गुणात्मक उल्लेख्य बृद्धि भएको छ । तर पनि नेपालका अधिकांश संचारकर्मी अझै पनि नियुक्तिपत्र विना काम गर्न बाध्य छन् । उनीहरुले श्रमको न्यूनतम पारिश्रमिक पाउन सकेका छैनन् । पाउनेले पनि समयमै पाउँदैनन् । पत्रकारहरुको व्यवसायिक सुरक्षा विना समग्र पत्रकारिताको विकास सम्भव छैन । त्यसैले श्रमजीवी पत्रकाररुको व्यवसायिक सुरक्षाको पूर्ण प्रत्याभूती गराउनुका साथै श्रमजीवी पत्रकार ऐन तथा न्यूनत्तम पारिश्रमिक निर्धारण समितिको सिफारिस पूर्णतः कार्यान्वयन गर्न/गराउन संचारगृह संचालक र सरकारसँग यो साधारणसभा माग गर्दछ ।

५. सरकारले हालै समानुपातिक विज्ञापन जारी गरेको छ । महासंघको यो साधारणसभा विज्ञापन प्राधिकरण मार्फत न्यायोचित र पारदर्शी ढंगबाट विज्ञापनको समानुपातिक वितरण सुनिश्चित गर्न र साना मिडियाको प्रवर्द्धनका लागि सहुलियत व्याजदरमा ऋण प्रवाह गर्न सरकारको ध्यानाकर्षण गराउँछ ।

६. पछिल्लो समय मुलुकमा ठूलो सङ्ख्यामा रेडियो, टेलिभिजन र अनलाइन मिडियाहरु सञ्चालनमा भएका छन् । यी संचार माध्यमको प्रवर्द्धनका लागि प्रशारण प्राधिकरण गठन गर्न यो साधारणसभा माग गर्दछ ।

७. संचार सम्बन्धी नीति, ऐन र कानुनमा समयानुकूल परिमार्जन गर्नुपर्छ भन्ने महासंघको मान्यता रहँदै आएको छ । नेपाल पत्रकार महासंघ सहित सरोकारवाला निकायहरुको सहभागितामा संचार नीति, ऐन र नियमहरुमा परिमार्जन गर्न यो साधारणसभा माग गर्दछ ।

८. पत्रकारिता क्षेत्रमा विगतको तुलनामा पत्रकार महिलाहरुको सङ्ख्या क्रमिक रुपमा बढेको छ । तर, समग्र सङ्ख्यालाई हेर्दा महिला पत्रकारहरु अझै न्यून सङ्ख्यामा छन् । त्यसैले महिला पत्रकारहरुको सङ्ख्यात्मक र गुणात्मक विकासका लागि क्षमता अभिवृद्धि लगायत विशेष व्यवस्था गर्न यो साधारण सभा सरकारसँग माग गर्दछ । साथै सम्पूर्ण संचारमाध्याम र अन्य संरचनाहरुलाई समावेशी बनाउन यो साधारण सभा सरोकारवालाहरुलाई यो साधारणसभा आग्रह गर्दछ ।

९. प्रेस स्वतन्त्रताको अभाव, भौतिक तथा सामाजिक असुरक्षाका बावजुद नेपाली पत्रकारहरुले जनतालाई सुसूचित गराउने र सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रलाई सबल र सुदृढ बनाउने काममा महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्दै आएका छन् । तर, पनि कतिपय अवस्थामा पत्रकारले पेशागत मर्यादा र उच्च व्यवसायिक अभ्यास गर्न नसक्दा समाग्र पत्रकारिता नै बदनाम हुने गरेका घटना यदाकदा सार्वजनिक हुने गरेका छन् । त्यसैले यो

साधारणसभा मर्यादित र उत्तरदायी पत्रकारिता उच्च व्यवसायिक अभ्यासबाट मात्र सम्भव हुन्छ भन्ने आधारभूत सिद्धान्तलाई आत्मसात् गर्दछ ।

१०. यो साधारणसभा नेपालको पत्रकारिताकाको विकासमा योगदान पुऱ्याउनु हुने हाम्रा सम्पूर्ण अग्रजप्रति सम्मान गर्दछ । दिवंगत अग्रज तथा सहकर्मीहरुमा हार्दिक श्रद्धाञ्जली अर्पण गर्दै घाइते तथा विरामी पत्रकारहरुको शीघ्र स्वास्थ्य लाभको कामना गर्दछ ।

११. सञ्चारमाध्यममा प्रयोग हुने टेलिफोन, इन्टरनेट र विद्युत महशुलमा सहुलियत दिई विद्युत कटौती नहुने व्यवस्था गर्न तथा पत्रकारहरुको लागि आवश्यक पर्ने संचार उपकरणहरुमा विशेष छुटको व्यवस्था गर्न यो साधारणसभा सरकारसँग माग गर्दछ ।

१२. अघिल्लो महाधिवेशनले पारित प्रस्तावमा आधारित भएर नेपाल पत्रकार महासंघ प्रत्यक्ष निर्वाचन प्रणालीमा जानेलाई स्वीकार गर्छ तर मुलुकको सङ्घीय संरचना र प्रादेशिक विभाजन नभई सकेको अवस्थामा पत्रकार महासंघको समेत पुनर्संरचना गर्नुपर्ने आवश्यकता महशुस गर्दै आगामी संविधानले प्रदेशको स्वरुप निर्धारण गरेपछि सोहीबमोजिम हुनेगरी प्रत्यक्ष निर्वाचन प्रणाली कार्यान्वयन गरिनेछ ।

१३. पोखरामा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको क्षेत्रीय विमानस्थल निर्माणको लागि सरकारले निर्णय गरिसकेको भए पनि त्यसको कार्यान्वयन सुस्त गतिमा भइरहेकोले विमानस्थल निर्माण कार्य तत्काल सुरु गर्न यो साधारणसभा माग गर्दछ ।

१४. नेपालकै गहनाको रुपमा रहेको पोखराको फेवा ताल लगायत लेखनाथ नगरपालिकामा रहेका सात वटा ताल सहित प्राकृतिक एवं सांस्कृतिक सम्पदाको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्दै यस क्षेत्रको पर्यटन थप विकास गर्न यो साधारणसभा सरकारको ध्यानाकर्षण गराउँदछ ।

१५. नेपाल पत्रकार महासंघको केन्द्रीय साधारणसभालाई कास्की पोखरामा आयोजना गराउने कास्की शाखालाई यो साधारण सभा विशेष धन्यवाद ज्ञापन गर्दछ । यस साधारणसभामा वितरण गरिएका पुस्तक प्रकाशित गर्न सहयोग गर्ने जाइका नेपाल, पेनड्राइभ वितरणमा सहयोग गर्ने प्रेस काउन्सिल नेपाललाई विशेष धन्यवाद ज्ञापन गर्दछ । त्यसका साथै साधारणसभा सफलतापूर्वक सम्पन्न गराउन आर्थिक, भौतिक तथा नैतिक सहयोग गर्ने पोखराका सम्पूर्ण उद्योगपति, व्यवसायी, संघ संस्था, राजनीतिक दलहरु, सुरक्षा निकाय, नागरिक समाजप्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछ । साथै साधारण सभालाई सफल बनाउन देश/विदेशबाट पाल्नु भएका सभासद्हरुप्रति धन्यवाद ज्ञापन गर्दछ ।

## g]kfn kqsf/ dxf;+3sf] s]lGb|o ;fwf/0f;efdf s]lGb|o ;ldltåf/f k|:t't ljwfg ;+zf]wg k|:tfj

दफा १४ मा देहाय बमोजिमको उपदफा १० थप्ने

१. विषेश अवस्थामा बाहेक महासंघ केन्द्रीय कार्यसमितिका पदाधिकारी र सदस्य पदको निर्वाचन प्रत्येक तेस्रो वर्षको महासंघ स्थापना दिवसको दिन हुनेछ । त्यसपछि आउने विश्व प्रेस स्वतन्त्रता दिवसका दिन पुरानो कार्यसमितिले नवनिर्वाचित कार्यसमितिलाई पदभार हस्तान्तरण गर्नेछ ।

२. दफा ११ मा निम्न बमोजिम दफा 'ज' थप्ने

महासंघको महाधिवेशनले तीन सदस्यीय लेखा समितिको निर्वाचन गर्नेछ । यसको काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिएबमोजिम हुनेछ ।

३. दफा-१४ (३) 'च' पछि खुल्ला तर्फबाट ५ (एक अपाङ्गता भएकासहित) भन्ने वाक्य थप्ने । 'त्यसपछिको मनोनीत गर्ने २ जना' भन्ने वाक्य हटाइ '१ जना' सदस्य थप्ने भन्ने वाक्य थप गर्ने ।

४. दफा ९ को 'ख' मा उल्लिखित 'हरेक ७ सदस्यहरुमध्येबाट १ जनाका दरले' भन्ने वाक्य सट्टा 'हरेक १० सदस्यहरुमध्येबाट १ जनाका दरले' भन्ने वाक्य राख्ने ।

६. दफा १४ को उपदफा ३ को खण्ड ख को सट्टा देहायएको खण्ड 'ख' थप्ने

- वरिष्ठ उपाध्यक्ष - १
- उपाध्यक्ष - १ (महिला)

त्यसैगरी खण्ड 'घ' को सट्टा देहायको खण्ड 'घ' थप्ने

- सचिव - २ (खुल्ला)
- सचिव - २ (समावेशी)
- सचिव - १ (एसोसिएट)

महासंघको आठौं केन्द्रीय बैठक/ श्रमजीवीका पक्षमा विभिन्न निर्णय

# सञ्चारगृहमा अनुगमन

काठमाडौं- नेपाल पत्रकार महासंघले श्रमजीवी कानुन पालना भए/नभएको विषयमा प्रभावकारी अनुगमन गरी कार्यान्वयनका लागि दवाव दिन दुई महिने अभियान गर्ने भएको छ ।

काठमाडौंका टेलिभिजन, ठूला आकारका दैनिक पत्रिका, एफएम रेडियोले सरकारले तोकेको न्यूनतम पारिश्रमिक नदिने, महिनौं बित्दा पनि मासिक तलब रोक्ने जस्ता घटना बढेको र त्यसबारे उजुरी समेत परेपछि महासंघले सुनुवाईका लागि उक्त अभियान गर्ने निर्णय गरेको हो ।

साउन १३ गते काठमाण्डौंको सञ्चारग्राममा बसेको केन्द्रीय समिति बैठकले अन्य एजेण्डाहरुसँगै सञ्चारगृहमा समेत अनुगमन गर्ने निर्णय गरेको हो ।

'काठमाडौंबाट सुरु गरिने दुई महिने उक्त अभियान देशभर सञ्चालन गरिनेछ । सञ्चारगृहबाट जवर्जस्ती निष्कासित गरिएका, नियुक्तिपत्र र तलव नपाएका श्रमजीवी पत्रकारहरुका पक्षमा कानुनी सङ्घर्षलाई समेत विशेष जोड दिइनेछ', बैठकपछि महासचिव ओम शर्माद्वारा जारी विज्ञप्तिमा उल्लेख छ । बैठकले एभिन्यूज टेलिभिजनका कार्यकारी अध्यक्ष भाष्करराज कर्णिकारले श्रमजीवी पत्रकार नवीन ढुंगानालाई दुर्व्यवहार गरेको र पत्रकार ढुंगाना र ज्योती शाहलाई बर्खास्त गरेको कार्यप्रति बैठकले भर्त्सना समेत गरेको छ । साथै निष्कासित पत्रकारलाई अविलम्ब वहाली गर्न र श्रमजीवी पत्रकारहरुको सम्मान गर्न समेत माग गरेको छ । अनुगमन प्रेस रजिष्ट्रार र न्यूनतम पारिश्रमिक निर्धारण समितिका अध्यक्षसहितको संयुक्त रुपले हुनेछ । सञ्चारगृहबाट जबर्जस्ती निष्कासित गरिएका, नियुक्तिपत्र र तलव नपाएका श्रमजीवी पत्रकारहरुका पक्षमा कानुनी संघर्षलाई समेत विशेष जोड दिइनेछ ।

महासंघका अध्यक्ष शिव गाउँलेको अध्यक्षतामा बसेको उक्त बैठकले पत्रकारहरुको पेशागत सुरक्षा, महासंघको साङ्गठनिक काम-कारवाहीका विषयमा गहन छलफल गरी विभिन्न निर्णयहरु गरेको हो । श्रमजीवी पत्रकारको न्यूनतम पारिश्रमिक १५ हजार रुपैयाँभन्दा माथि हुनुपर्ने, सञ्चारगृहमा नियमित अनुगमनको संयन्त्र हुनुपर्ने, पाका पत्रकारलाई राज्यले मापदण्ड बनाएर पेन्सन व्यवस्था गर्नुपर्नेलगायत एजेण्डालाई केन्द्रीय सदस्यद्वय बालकृष्ण बस्नेत र सूर्यमणी गौतमले विशेष प्रस्तावका रुपमा पेस गरेका थिए । त्यसैगरी बैठकमा केन्द्रीय सदस्य प्रभात चलाउनेले श्रमजीवी पत्रकारहरुको पेशागत सुरक्षाका लागि महासंघले प्रभावकारी अभियान थाल्नुपर्नेबारे विशेष प्रस्ताव पेश गरेका थिए ।

सञ्चारगृहहरुले नियुक्तिपत्र, तलव नदिएका कारण पत्रकारहरुलाई सहजरुपमा प्रेस पास उपलब्ध गराउन नसकेकोले त्यसबारे सञ्चारगृहहरुलाई जानकारी गराई प्रेस पास वितरणलाई प्रभावकारी बनाउन सूचना विभागलाई आग्रह गर्ने निर्णय पनि भएको छ । पत्रपत्रिकाको वर्गिकरण एउटा स्वतन्त्र र व्यावसायिक संयन्त्रमार्फत हुनुपर्ने महासंघको माग रहेको छ ।

त्यस्तै बैठकले समावेशी विधान संशोधनसम्बन्धी प्रस्तावलाई सुझावका लागि सबै सभासदहरुलाई पठाउने तथा सम्वद्ध सञ्चार सङ्गठनहरुसँग राय  सुझाव लिई आवश्यक प्रक्रिया अगाडि बढाउन महासंघका अध्यक्ष शिव गाउँलेको संयोजकत्वमा समिति गठन गरेको छ । समितिमा केन्द्रीय सदस्यहरु बालकृष्ण बस्नेत, खीम घले, संगीता खड्का, धर्मेन्द्र कर्ण र प्रकाश थापा छन् । श्रमजीवी पत्रकारहरुको न्यूनतम तलव १५ हजारभन्दा माथि बनाउने अभियानलाई तीब्र बनाउने निर्णय पनि भएको छ ।

नयाँ सदस्यताका सम्बन्धमा भदौ १५ गतेभित्र केन्द्रीय कार्यालय र क्षेत्रीय संयोजक र सहंयोजकमार्फत आवेदन पेश गर्न सम्पूर्ण शाखाहरुलाई महासंघ अनुरोध गर्दछ । र, भदौ १५ पछि विधानको व्यवस्थालाई समेत ध्यानमा राखेर नयाँ सदस्यताबारे निर्णय नगरिने समेत सम्बन्धित सबैलाई जानकारी गराइन्छ । साथै, असोज मसान्तभित्र सदस्यता नवीकरण गर्न सबै सदस्यहरुलाई अनुरोध गर्दछ ।

निरन्तर ३० वर्ष पत्रकारिता गरेका र ६५ वर्ष उमेर पुगेका पत्रकारलाई 'वरिष्ठ पत्रकार सम्मानवृति' कार्यक्रमअन्तर्गत वार्षिक ६ हजार रुपैयाँ उपलब्ध गराउने निर्णय महासंघले गरेको छ । महासंघले आफ्नो कल्याणकोषमा रहेको रकमको व्याजमार्फत यो कार्यक्रम सुरु गर्न लागेको हो । कार्यक्रम साउन १ देखि लागू हुनेछ । साथै महासंघले संविधानसभाको निर्वाचन भयरहित वातावरणमा तोकिएकै समयमा गर्न सरकारसँग माग गरेको छ । र, असन्तुष्ट राजनीतिक दलहरुले अघि सारेका मागहरुप्रति गम्भीर बन्दै उनीहरुलाई पनि संविधानसभाको निर्वाचनमा ल्याउन विशेष पहल गर्न नेपालका प्रमुख राजनीतिक दल र सरकारसग आग्रह गरेको छ । •

# सुरक्षा तालिम सम्पन्न

अन्तराष्ट्रिय पत्रकार महासंघ (आइएफजे)को सहयोगमा नेपाल पत्रकार महासंले पाँच दिने सुरक्षा तालिम सम्पन्न गरेको छ । राजधानीमा सम्पन्न सुरक्षा तालिममा देशैभरका २६ जना पत्रकारहरुको सहभागिता रहेको थियो ।

सो तालिममा आइएफजेका प्रतिनिधि सुनन्दा देशाप्रिया प्रमुख प्रशिक्षक थिए । पाँच दिने तालिममा प्रमुख प्रशिक्षक सुनन्दाले द्वन्द्वग्रस्त क्षेत्रमा काम गर्दा पत्रकारहरुले अपनाउनुपर्ने सुरक्षा कार्यनीतिका बारेमा विभिन्न सामाग्रीहरु र सुरक्षा सम्बन्धिका विभिन्न समयका रिपोर्टका सारसंक्षेपहरु प्रस्तुत गरेका थिए । साथै उनले श्रीलंकामा तामिल टाइगर (लिट्टे) र सरकारबीचको द्वन्द्वका क्रममा पत्रकारिता गर्दाका विभिन्न अनुभवहरु बाँडेका थिए । उक्त तालिम अन्तराष्ट्रिय पत्रकार महासंघले तयार पारेको मेनुअलमा आधारित थियो ।

तालिमका क्रममा द्वन्द्व र पत्रकारिताबीचको सम्बन्ध, विभिन्न द्वन्द्वग्रस्त देशका पत्रकारहरुले भोग्नुपरेका चुनौतीहरु, द्वन्द्व तथा आन्दोलनमा रिपोर्टिङमा जाँदा पत्रकारहरुले गर्नुपर्ने अग्रिम तयारी, साथमा राख्नुपर्ने साधानहरु, सो क्रममा आइपर्ने सम्भावित खतराहरु र त्यसबाट जोगिन अपनाउनुपर्ने सुरक्षात्मक कला आदि विषयवस्तुहरु समावेश थिए । तालिमका सहभागीहरु विभिन्न अभ्यासमा पनि सहभागी भएका थिए । समूहगत छलफल गरेर आ-आफ्ना प्रस्तुतिहरु तयार गर्नुका साथै सहभागीहरुले केही रिहर्सलहरु समेत प्रस्तुत गरेका थिए ।

तालिममा महासंघका अध्यक्ष शिव गाउँलेले द्वन्द्व पत्रकारिताबारे, केन्द्रीय सदस्य उज्वल आचार्यले संचारकर्मीहरुले इन्टरनेट प्रयोग गर्दा अपनाउनुपर्ने सुरक्षात्मक उपायबारे र केन्द्रीय सदस्य सुर्यमणि गौतमले द्वन्द्व पत्रकारिताका बारेमा नेपाल पत्रकार महासंघले तयार पारेको तालिम निर्देशिकाका बारेमा आ-आफ्नो प्रस्तुति प्रस्तुत गरेका थिए । तालिम उपाध्यक्ष यशोदा तिम्सिनाको संयोजनमा सम्पन्न भएको थियो । ●

# ‘रिपोर्टिङ गर्दा लाग्ने खर्चै उठ्दैन’

■ शिवराज योगी

खप्तड एफएमको स्थापनाकालदेखि नै आरजेका रूपमा काम गरेका दीपक पाण्डेय अहिले काठमाडौंमा क्याफे खोलेर बसेका छन् । ‘भोकै बसेर हाकिम हुनुभन्दा भरी पेटमा मजदुर हुनु नै जाती’ ठानेर नै आफूले सञ्चार क्षेत्र छोडिदिएको उनले बताए । पाण्डेय मात्र होइन, उनीसँगै काम थालेका ३८ जनामध्ये अहिले आठ जना पनि उक्त एफएममा कार्यरत छैनन् । झन्डै अढाइ वर्ष काम गरेर नाम र दाम दुवै नपाएकी प्रतिमा कुँवरले पनि मन धमिलो पार्दै एफएम छोडेकी थिइन् ।

प्रतिमाले पाउनुपर्ने पारिश्रमिक ‘दान’ सम्झेर माया मारेको बताए पनि मोफसलमा बसेर रेडियो, टेलिभिजनमा कार्यरत धेरै पत्रकारहरू भने ‘भोलि त केही हुन्छ कि ?’ भन्ने आशाको त्यान्द्रोमा झुन्डिरहेको बताउँछन् रेडियो थाहा सञ्चार मकवानपुरमा कार्यरत पत्रकार नरेन्द्र सापकोटा । त्यो आशा भनेको पारिश्रमिक मात्रै नभएर क्षमता, दक्षता, नियुक्तिपत्र र स्थायित्वको समेत हुने गरेको उनले बताए । ‘आजसम्मको लगानी कसरी त्यत्तिकै माया मार्ने,’ सापकोटाले भने, ‘जे जानियो यही जानियो, अब कता लाग्ने ?’ तर यी सबै कुरामा स्थानीय एफएम सञ्चालक र राष्ट्रियस्तरका टेलिभिजनहरू असाध्यै उदासीन भएको सापकोटाको अनुभव छ ।

‘दुई-चार पैसा जम्मा गरेर एफएम सुरु गर्छन्, यति पैसा दिन्छौं भनेर रिपोर्टर बनाउँछन्,’ रेडियो थाहा सञ्चारमा समाचार प्रमुख रहेका सापकोटाले भने, ‘कार्यरत पत्रकारलाई समयमा पैसा दिने, नियुक्तिपत्र दिने र क्षमता विकासका लागि लगानी गर्ने कुरामा रेडियो, टीभी कसैले सोच्दैनन् ।’ श्रम ऐनले न्यूनतम ७२ सय तलब दिनुपर्ने भनेपछि केही सञ्चालकले त्यसलाई करारमा मात्रै लागू गरेको अनुभव सँगालेका सापकोटाले भने, ‘यसले त झन् गाह्रो भएको छ । नियुक्तिपत्र दियो भने के-के पो हुने हो भनेर दिनै मान्दैनन्, दिइहाले पनि अन्य सेवा सुविधाका बारेमा उल्लेख नै गर्दैनन् ।’ उनका अनुसार मिडिया सञ्चालनहरू कागजी रूपमा नियुक्ति दिएमा भोलि कस्तो पो कारबाही सहनुपर्ने हो भन्ने त्रासमा रहेको उनको अनुभव छ ।

एबीसी टेलिभिजनमा रौतहटबाट रिपोर्टिङ गर्दै आएका अशोक पहाडीको अनुभव पनि सापकोटाको भन्दा धेरै फरक छैन । महिनाभरि रिपोर्टिङ गरेको पैसा पाउन उनले पनि लामो प्रतीक्षा गर्नुपर्ने हुन्छ । उनीमात्र होइन उनीसँगै अन्य टीभी, रेडियोमा कार्यरत सहकर्मी भएर पारिश्रमिक बुझ्न राजधानी आउँदा सबैको अनुभूति र अनुहार एकजस्तै हुने गरेको उनले बताए । ‘हुँदैन भन्दैनन्, आजआज-भोलिभोलि भनेर कमाएको पैसा राजधानीका महँगा होटलमै सकिन्छ,’ रेडियो गुन्जनमा समेत समाचार प्रमुख रहेका पहाडी थप्छन्, ‘रौतहटका कतिपय एफएम जेनेरेटरमा तेल हाल्ने पैसा नभएर बन्द भएका छन्, यस्तोमा पत्रकारको अवस्था कस्तो होला ?’

यस्तै कारणले गर्दा कुनै समय रेडियोमा चर्चित कार्यक्रम प्रस्तोता बनेकी कैलालीकी उमा गुरुङ अहिले खरदार बनेकी छन् । पत्रकारितामा मरुन्जेल मिहिनेत गर्‍यो, पैसा पाउन झन् कठिन हुने भएपछि पेसा नै त्यागेको उनले बताइन् । झन्डै तीन वर्षको रेडियो यात्रा गरेकी उनी एक वर्ष लोकसेवाको तयारी गरेर जिल्ला हुलाक कैलालीमा खरदार बन्न सफल भएको कथा सुनाउँछिन् । विडम्बना सबै पीडित पत्रकार उनीजस्तै भाग्यमानी हुन सक्दैनन् ।

पत्रकारहरूका लागि बनेको पारिश्रमिक निर्धारण समितिले लामो समयसम्म ठूलो बजेट रित्याए पनि त्यसको उपादेयता आफूहरूले नपाएको स्थानीयस्तरमा कार्यरत पत्रकारहरूको गुनासो छ । बनेका नियम कानुन सम्बन्धित निकायले

कार्यान्वयन गर्ने/गराउने अवस्था नभएपछि बाँच्नका लागि एउटै पत्रकारले चारतिर काम गर्नुपर्ने नियति आइलागेको बताउँछन् चितवनमा कार्यरत पत्रकार विष्णु पौडेल । 'एउटामा काम गरेर चिया खाने पैसा पनि हुँदैन, त्यो पनि समयमा पाइँदैन,' पौडेलले भने, 'त्यसैले जति धेरैमा सक्यो, त्यतिमा गर्नैपर्ने बाध्यता छ ।' यसले पत्रकारको स्थायित्व र क्षमतामा निखार नआउने उनले बुझेका छन् । तर पनि उनी अहिले हाम्रो एफएम, नयाँराज्य दैनिक चितवन, राजधानीको इमेज टेलिभिजन र नयाँ पत्रिकामा समेत कार्यरत छन् । महिनाभरि काम गर्दा पनि एउटा संस्थाबाट पाउनुपर्ने दुई-तीन हजार लिन पनि महिनौं पर्खनुपर्ने पीडा झन् गहिरो हुने गरेको पौडेलले सुनाए । 'त्यो पैसा पनि सजिलै कहाँ पाइन्छ र ?' उनले भने, 'घरका मान्छे बिरामी छन्, उधारो तिर्नु छ, घरबेटीले निकाल्नै आँटे आदि इत्यादि भनेर झार्नुपर्छ ।'

अझ दुर्गम र सुदूरमा बसेर काम गर्नेहरूले नरेन्द्र, अशोक, विष्णुहरूको भन्दा थप सकस झेल्नुपर्ने हुन्छ । एभिन्युज टेलिभिजनका डोटी संवाददाता योगेन्द्र बलायर त्यस्तो भोगाइका प्रतिनिधि पात्र हुन् । उनी दीपक, उमाको झैँ पेसा नै त्यागिहल्ने अवस्थामा पनि छैनन् । पेसा त्यागे गर्ने के ? भन्ने पिरलो छ बलायरलाई । संसार सञ्चारले विश्वग्राम बनिसक्दा पनि डोटीजस्ता पहाडी क्षेत्र अझै स्रोत-साधनका हिसाबले अत्यन्तै पछाडि भएकाले आफूले थप सकस झेल्नुपरेको उनले दुःखेसो गरे । कुरा गरिरहँदा अवरुद्ध भएको फोनलाई नै उदाहरण दिँदै उनले भने, 'यी फोन नै राम्ररी टिप्दैन, इमेल, एफटिभीको सुविधा छैन,' बलायरले थपे, 'यातायात नभएका गाउँमा दिनभरि हिँडेर रिपोर्टिङ गऱ्यो, लागेकै खर्च बराबर पनि पाइँदैन ।' डोटीजस्तो गाउँमा एउटा न्युज रिपोर्ट बनाउन कम्तीमा दुई दिन हिँडेर खट्नुपर्ने, २ सय ५० को चक्का खर्चनुपर्ने र सञ्चारमा त्यत्तिकै खर्च लाग्ने बताउँदै उनले भने, 'यति गरेर पठाएको समाचारको पारिश्रमिक पाँच सय दिइन्छ, त्यो पनि कहिले हो कहिले ?' यस्तै कारणहरूले मोफसलमा पत्रकारितामा निर्भर हुनै गाह्रो हुँदै गएको उनले जिकिर गरे । यसैका कारण मोफसलका धेरै इमानदार पत्रकार विस्थापित हुँदै गएको र केही पत्रकारले मर्यादा तोड्न बाध्य भएकोतर्फ उनले इंगित गरे ।

आर्थिक पाटो मात्रै नभएर सामाजिक र सुरक्षाको अवस्था झन् जटिल रहेको मोफसलका पत्रकारहरूको अनुभव छ । 'गाउँमा बसेर काम गर्दा सधैँ राम्रो समाचार मात्रै गरिन्छ भन्ने छैन,' बलायरले भने, 'नराम्रो समाचारले सानो ठाउँमा ठूलो हल्ला मच्चिन्छ, त्यतिबेला सुरक्षाको जिम्मा आफैंले लिनुपर्छ ।' अहिले खासै 'थ्रेट' नभए पनि कतिबेला के हुने हो ? भन्ने पीर भने सधैँ बोकेर हिँड्नुपर्ने पीडाबाट रौतहटका पत्रकार अशोक पहाडी पनि मुक्त छैनन् । एकातिर ज्यानकै जोखिम त छँदैछ, त्योभन्दा हरेक पलको जोखिम 'कतिबेला पेसाबाट विस्थापित भइने हो' भन्ने मनोदशामा बाँच्नु अत्यन्त कष्टकर हुने गरेको बताउँछन् चितवनका पत्रकार विष्णु पौडेल । उनी विभिन्न देशी-विदेशी संस्थाले दिने तालिम, क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम केन्द्रमै हुने र स्थानीय सञ्चार गृहले क्षमता विकासमा पटक्कै लगानी नगर्ने भएकाले पनि मोफसलको पत्रकारिताको भविष्य जोखिमपूर्ण भएको बताउँछन् ।

स्पष्ट उद्देश्य र प्रस्ट लगानीबिना च्याउजस्तै खुलिरहेका एफएम, पत्रिका र टेलिभिजनले पत्रकारिताको नाममा अर्धबेरोजगारी सृजना गरिरहेको मोफसलमा कार्यरत पीडित पत्रकारहरू बताउँछन् । व्यावसायिकभन्दा 'कुनै उद्देश्य' का लागि खोलिएका सञ्चार गृहहरूमा कार्यरत पत्रकार झन् बढी मारमा परेको उनीहरूको अनुभव छ । मोफसलको पत्रकारितालाई मर्यादित र आशालाग्दो बनाउन सञ्चार गृह खोल्नुपूर्व नै कर्मचारीको तलब, सुविधाका लागि आवश्यक कोष र श्रमजीवी पत्रकार ऐनअनुसारको पूरा गर्नुपर्ने कानुनी प्रक्रिया पूरा गरेको देखिएमा मात्रै राज्यले सञ्चार गृह खोल्ने अनुमति दिनुपर्ने सुझाव उनीहरूको छ । होइन भने नेपाली पत्रकारिता त्यसमा पनि मोफसलको असली पत्रकार विस्थापित हुने र बेइमानहरूको हालिमुहाली हुने निश्चित भएको उनीहरूको दाबी छ । ●

# cfOPkmh]h] l;sfPsf] kf7

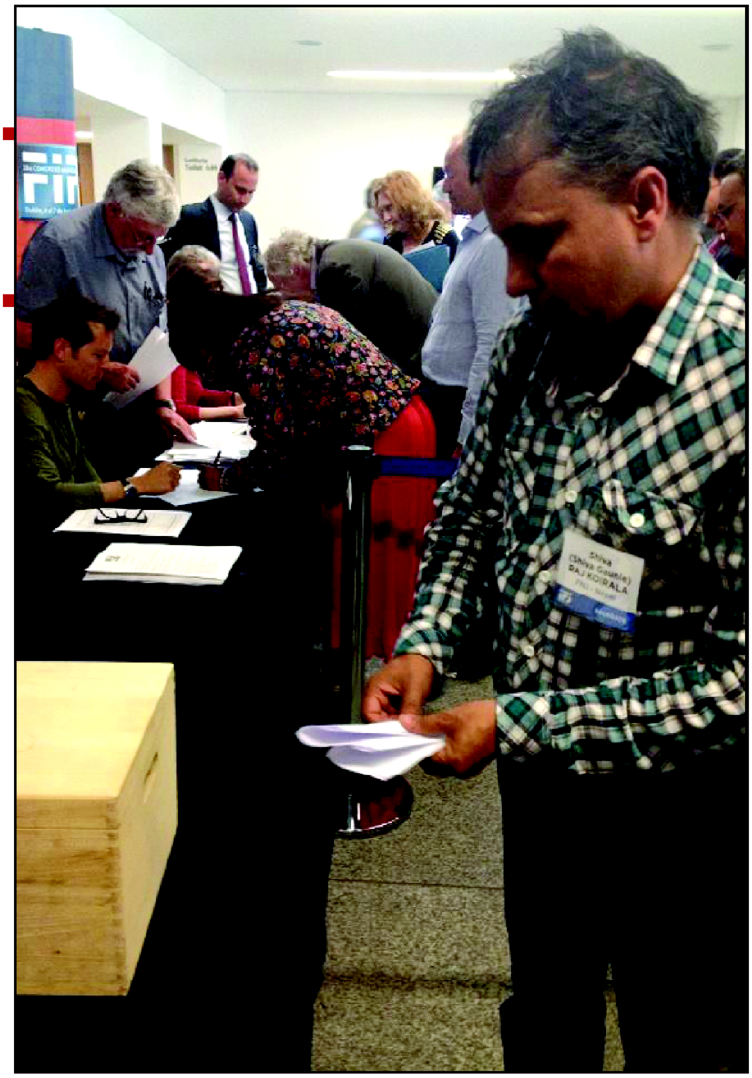

प्रजातन्त्रमा बहुमतको कदर गर्नैपर्छ । t/, Tof] axdt ljj]s ;Ddt / औचित्यपूर्ण हुनुपर्छ ।

k|;Ë cGt/f{li6«o kqsf/ dxf;3 -cfOPkmh] sf] साधारणसभाको हो । २०७० असार ७ गते cfo/Nof08sf] /fhwfgL 8lAngdf cfOPkmh]sf] साधारणसभा चलिरहेको थियो । प्रस्तावहरु पारित भइसकेपछि भावी नेतृत्वका लागि मतदान भयो । नेपालबाट दुई जनाको सहभागिता थियो । तर, नेपालसँग आठ भोट प्रयोग गर्ने अधिकार थियो ।

सबैले आ-आफ्नो अधिकार प्रयोग गरेर मतदान गरे । तर, मतदानपछि एउटा विवाद देखियो । मतदानमा आठ मत बढी खसेछ । जम्मा मतदाता सङ्ख्या भन्दा cf7 j6f ef]6 a9L v;]sf]kl/0ffd cfpg]lalQs} cWoIf d08nåf/f dtbfgdf dfgjLo q6L ePsf] कुरा सार्वजनिक गरियो । अध्यक्ष मण्डलले मानवीय sf/0fn] a9L dt v;]sf]:jLsf/ ub{pQm ljjfbsf] हल खोज्न सभासमक्ष आग्रह गऱ्यो । तत्पश्चात् 8bf;df uP/ ;efsf] tkm{af6 bO{hgfn]bO{vfn] दृष्टिकोण प्रस्तुत गरे । एकजनाले परिणाम स्वीकार u/]/ hfgkg]lj rf/ /fv]eg]csf{n] kmhftGq eg]sf] kl/0ffd dfq}xf]Og, k|qmof klg xf] eGb}kl/0ffd मान्न नसकिने विचार राखे ।

To;kl5 cWoIf d08nsf tkm{af6 tTsfn ljjfb ;dfwfgsf]k|tfj tof/ ul/of]/ Tof]k|tfj सभामा प्रस्तुत गरियो । 'यो सभा निर्वाचन परिणाम :jLsf/ u/]/ cl3 a9\g cWoIf d08nnfO{lgb]{zg दिन्छ' भन्ने प्रस्तावको पक्ष र विपक्षमा मतदान भयो । पक्षमा बहुमत आयो । विवाद सकियो ।

t/, oxL cj:yf xfd|f] ;fwf/0f;efdf ePsf]eP s] xGYof]xf]nf < xfdL cgtfg ug{;S5f}+ r sf[ljjfb, झगडा र महाधिवेशन स्थगन । त्यसपछि आरोप प्रत्यारोप त छँदैछ । विवाद टुङ्गो लागिसकेपछि पनि त्यस्ता आरोप पछिपछिसम्मै लगाइन्छन् । यसले के :ki6 u5{eg]k|hftGq eg]sf]axdt JolQmx?sf] /fo dfq}xf]Og, Tof]t ljj]s / Gofo;Ddt dt klg हो । प्रजातन्त्रमा बहुमतको कदर गर्नैपर्छ । तर, त्यो बहुमत विवेकसम्मत र औचित्यपूर्ण हुनुपर्छ । हामी प्रजातन्त्रका नाममा बहुमतका पछि त लागिरहेका छौं । t/, xfd|f]of]eksfjdf slt ljj]ssf]kbf{u ePsf] छ भनेर हेर्नुपर्छ । हाम्रा लागि यो एउटा पाठ हो । ●


g]kfn kqsf/ dxf;3åf/f k|sflzt qd}fl;s 'kqsfl/tf'
;Dkfbs ozf]bf ltlD;gf, sfo{sf/L ;Dkfbs k|eft rnfpg]
;Dkfbg d08n afns[0f a:g]t, k|sfz yfkf, ;bf{0fL uf}td
sfof{no ;~rf/u|fd, ltnuËf, sf7df8f}+ kmf]g )!-$!!@&^#, $!!@^&#, ^ofS; )!-$!!@&*%
j]a;fO6 www.fnjnepal.org, O{d]n fnjnepal@mail.com.np